

VESELÝ VÝLET®

KRKONOŠE / 58

LÉTO 2023



Bratři Lumièrové v roce 1907 uvedli na trh svůj vynález skleněného diapozitivu obarveného pomocí zrnek bramborového škrobu, tedy autochromovou fotografií. Novinku brzy vyzkoušel amatérský fotograf z kraje pod Sněžkou lékař Wenzel Lahmer. Před Velkou válkou pořídil barevný snímek luční enklávy Steinerovy boudy v Zeleném dole. Rod Steinerů je nejstarším známým jménem i na sousedních Jeleních loukách. V dolní chalupě s bramborovým políčkem vlevo hospodařila rodina Franze Bühna. V prostřední Josef Steiner s otcem Stefanem, který se tu narodil v květnu 1847. Tři chalupy zanikly pro nezáměr nových obyvatel dva roky po vyhnání původních hospodářů v roce 1946. Malebnou enklávu pohltit les, zůstala pouze červeně značená cesta stoupající na fotografii vpravo k Richterovým boudám. Z ní jsou patrné základy domů a pod prostřední ruinou jako memento dosud stojí suchá třešeň. Zelený důl je skvělým místem k poznání, jak napoví i obsah tohoto vydání.

Z	Galerie, informační centrum a pension Veselý výlet	str. 2–4
D	Horní Maršov	str. 5–7
	Pec pod Sněžkou	str. 8–11
A	Janské Lázně	str. 12–13
	Mapa východních Krkonoš	uprostřed
R	Malá Úpa	str. 16–18
	Žacléř	str. 19
M	Koupání v horách	str. 20
	Doporučujeme osvědčené služby	str. 21–23
A	Mince s příběhy	str. 24–25
	Paměť Krkonoš	str. 26–27



Nad Paradou v Niedamirówě skáče stometrový jelen. Četné motivy s jeleny zdobí i interiér výjimečného domu.



Beata Justa zachycuje různé představy o podobě Ducha hor. Třeba jako ženu, na jejímž těle se odráží mapa s nejstarším vyobrazením pána hor. Další umělecké fotografie a obrazy nyní vystavuje v galerii Veselý výlet v Peci.

Na Jeleních loukách v Peci hosty vítá jelen od sochaře Michala Gabriela.

Čtrnáctkrát pravidelně navštěvuje Veselý výlet v Temném Dole.



Našimi sousedy na polské straně hor jsou vzdáleností i smyslem života Beata Justa a Grzegorz Potoczak. Do Horních Albeřic to mají jen několik minut chůze, stejně jako my k nim. Vzájemné návštěvy jsou spojené s procházkou po Celní cestě, jedné z nejstarších tras spojujících českou a slezskou stranu Krkonoš. Beata a Grzegorz po návratu ze studií v Německu koupili v roce 1991 ruinu nejvýše položené selské usedlosti v obci Niedamirów i s okolními pozemky. Vytvořili Paradu – Dům Tří Kultur s polsko-česko-německým vzdělávacím centrem, galerií, se zenovou zahradou a hlavně s místem pro tvůrčí práci. V létě 1995 jsme byli okouzleni obnovou jejich domu s precizní tesařskou a zednickou prací. Parada se pro nás stala důležitou inspirací při pojetí nového Veselého výletu v Peci pod Sněžkou. Beata svou kreativitou pozvedla interiér domu Parada na jedno velké umělecké dílo. Například hlíněné omítky zdobené obrazy s kaseinovými barvami, plastikami a keramikou jsou nádherné. Už tehdy jsme poznali její uměleckou inspiraci při pozorování zdejších „sousedů“, totiž jelenů. Jedním z uměleckých směrů, kterým se Beata věnuje, je land art, okolní pozemky to umožňují. Zázitkem byl bílý jelen ve skoku na louce nad Paradou, zvláště v temné noci jen s osvětleným obrysem. S Beatou, Grzegorzem a jejich přáteli se známe skoro třicet let. Vzájemně navštěvujeme akce pořádané v Paradě, Maršově i Peci, až jsme si položili překvapivou otázku. Proč u nás Beatka ještě nevystavovala? Pro letní sezónu jsme připravili dvaasedesátou výstavu v galerii Veselý výlet v Peci pod Sněžkou, na které představujeme nejnovější práce významné umělkyně a lektorky z Krkonoš Beaty Justy.

Rubencza – alter ego Ducha Hor

Beata Justa vystudovala Akademii výtvarných umění ve Vratislavi a potom ještě Svobodnou uměleckou školu v Hamburku (Freie Kunsthochschule). Vytváří malby, sochy, autorskou keramiku, land art a umělecké fotografie. Častým tématem jsou figury. Ducha hor si lidé představovali různě, nebyl to jen starý vousatý muž, ale třeba bouřka, skála, žena, oheň i největší divoké zvíře Krkonoš – jelen. Beata si z několika pojmenování alter ego, tedy skryté osobnosti Ducha hor jako třeba Ruba, Rubinia, Rubencale vybrala Rubencza. I to je odvozené od Rybrcoula, ale jak sama říká, on německé oslovení Rübezahl nemá rád. V keltské víře podle Frazera během letního slunovratu z 21. na 22. června zimní král ustupuje letnímu králi. Světlo vítězí nad tmou, den nad nocí. S tímto symbolickým datem se shoduje i termín zahájení výstavy v Peci. Při slunovratu je červená barva, tedy Rube či Rubin, barvou vlády. Na základě příběhů napsaných Praetorem i starších textů si Beata uvědomila, že postavy Ducha hor z 18. a 19. století byly oblečené do šatů odrážejících dobu, ve které vznikly. Obraz starce, tuláka nebo mnicha, zaznamenaný třeba Carlem Hauptmannem na počátku 20. století a stále živý v myslích německy, česky a polsky mluvících obyvatel, je dnes, o sto let později, anachronismem. Případá jí neúplný a již „zastaralý“. Přišel čas na nové pojetí, na nové šaty, i proto Beata oslovuje Rubenczu.

Vedle malovaných obrazů vytvořila fotografie s námětem Ducha hor se zapojením modelek, historických map Krkonoš a různých atributů. Působivé ztvárnění tvoří základ prodejní výstavy v galerii Veselý výlet v Peci. Bude otevřená denně od 8.30 do 17.30 až do konce října.

Informační centra a obchod s dárky Veselý výlet v Peci pod Sněžkou nebo v Temném Dole usnadní a zpříjemní váš pobyt ve východních Krkonoších. Vypůjčíte si klíče od lesního hrádku Aichelburg i od Muzea Vápenka v Horních Albeřicích. Najdete tu novinky z regionu, bezplatné informační materiály, mapy Krkonoš a okolí, průvodce, pohlednice se známkami, české a německé knihy včetně dětských. Pro sběratele máme turistické vizitky, známky, odznaky, nálepky, štítky na hole a jiné drobnosti. Před cestou domů tu koupíte originální dárky a suvenýry, obrázky, fotografie a oblíbené figurky a loutky Krakonoše, sbírkové kameny, přívěsky, trička připomínající návštěvu Krkonoš. V Temném Dole si můžete objednat kopie dobových fotografií Krkonoš po výběru z našeho velkého archivu. Veselý výlet připravil dárkovou Čokoládu ze Sněžky s výtvarně zpracovanými obaly od několika autorů, které si můžete prohlédnout i na facebooku. Kvalitní česká čokoláda je buď sedmdesátiprocentní, nebo sladká mléčná. Oblíbené jsou krkonošské bylinné, medoviny, čajové směsi a léčivé nápoje. Stejně tak dárková balení piva Trautenberg z Malé Úpy nebo piva Sněžka z Pece. Široký výběr je v několika druzích přírodní značkové kosmetiky. Vedle běžných informací vám pomůžeme s přípravou programu. Informační centra doplňují směnárny. Starší vydání Veselého výletu si můžete přečíst na našich webových stránkách, zbylé tištěné nabízíme v Temném Dole. Archivní kousky už nejsou v ucelené řadě, nejlépe se na vaše chybějící čísla poptáte e-mailem.

Pension Veselý výlet v Temném Dole je obklopený horskou přírodou i kulturními památkami. Hosté s námi konzultují vybraný program, který jim obohatíme o další náměty. Inspiraci přináší i samotný historický dům plný obrazů, fotografií a dokumentů nejen z Krkonoš. Vkusně vybavené pokoje, připojení k internetu Wi-Fi, sauna, vířivka, velká hala s kuchyňkou v moderní přístavbě i bohaté snídaně jsou samozřejmostí. Do pensionu přijíždějí skupiny přátel, kteří stejně jako velké rodiny využívají prostornou halu. Díky spojovací chodbě mezi oběma domy neomezují hlučím další hosty a nikdo neruší jejich zábavu. Před domem zastavují letní i zimní turistické a lyžařské autobusy. Ubytování hosté celoročně zaparkují i na parkovišti u infocentra v Peci. Ceník a informace o nabídce dalších služeb spojených s Veselým výletem najdete na webových stránkách. Pension Veselý výlet v Temném Dole nabízí ubytování se snídaní ve dvou a třílůžkových pokojích a apartmá, telefonická rezervace v infocentru, podrobnosti o ubytování v pensionu najdete na webových stránkách.

Informační centrum, galerie, směnárna a obchod s dárky Veselý výlet v Peci pod Sněžkou čp. 196, tel. 499 736 130. Informační centrum, galerie, směnárna a pension Veselý výlet v Temném Dole čp. 46, Horní Maršov, PSČ 542 26, tel. 499 874 298. Jsou otevřena denně od 8.30 do 18 hodin.

Domluvíte se i německy a anglicky. Aktuality najdete i na facebooku Veselého výletu.

E-mail: info@veselyvylet.cz

Rozumíme, že se pro Beatu Justu jelení zvěř stala součástí uměleckého života. Minulou zimu nás v Galerii města Trutnova zaujala výstava Potkat jelena. Hned třicet výtvarníků od Quido Mánesa po Tomáše Císařovského se inspirovalo největšími zvířaty v přírodě našich hor. Červeného létajícího jelena Michala Gabriela zaznamenali snad všichni návštěvníci historického centra Trutnova. Nejsme sami, koho jelení zvěř fascinuje.

Dobře si pamatuji na první blízké setkání s rúdlím jelenů jen patnáct minut od rodného domu v Horním Maršově na jaře 1973. Nebyl to úprk, kdy kladou zadní běhy před přední, běželi důstojně se vztyčenými palicemi ozdobenými parohy Reissovsou muldou směrem ke Světlé hoře. Už na základní škole jsem věděl, že je chci potkávat častěji. Vypozoroval jsem jarní trasy z podhůří a zjistil, že je mohu na loukách pod Rýchorami pozorovat dalekohledem i z obýváku. Tehdy na začátku května táhlo až padesát kusů většinou holé zvěře směrem do údolí Lysečin a dál na Dlouhý hřeben. V září 1968 k nám do čtvrté třídy přibyl spolužák a brzy kamarád Hubert Říha. Bydli v chalupě u kapličky v osadě Stará Hora v Temném Dole. Jeho otec Zdeněk Říha byl prvním strážcem národního parku s revírem na Rýchorách. Bral nás do přírody a ukazoval zajímavá místa v horách. Od něho jsem se naučil základy myslivosti včetně hantýrky. Během jelení říje v září 1973 mě poprvé zavedl do tehdy těžko přístupného Lviho dolu a já zůstal okouzlený místem i troubením asi deseti jelenů kolem nás. S Hubertem jsme potom sami pronikali stále výše do hor a poznávali lokality, které bychom bez touhy pozorovat jeleny nenašli. Hubert se vyučil řezbářem a rytcem, tehdy spatřené motivy použil při zhodnocení mnoha loveckých zbraní. Jelení hlavu vyřezal i svému bratranci Vráťovi do štítu boudy Jelení louky. Ještě s dalšími kamarády a často i sám jsem spal v krmelcích, na posedech, v chalupách a boudách u známých a později se svolením lesníků v loveckých chatách v nejvyšších místech kraje pod Sněžkou. To už jsem studoval lesnickou školu a rodiče mi vždy v září napsali omluvenku, abych mohl týden prožít s jeleny v horách. Poznával jsem další místa východních Krkonoš se starými porosty, pěšinami, potoky, lučními enklávami, chalupami i jinými prvky krajiny, což mě přesměrovalo od lesnictví ke krajině ekologii. I za to vděčím kráse jelení zvěře. Díky jelenům jsem poznal i několik stejně zapálených přátel. S Oldřichem Lábkem, pozdějším ředitelem Krkonošského národního parku, jsme prožili řadu večerů v loveckých chatách Jana, Koule a později v jeho nejoblíbenější Pašerácké přímo pod Sněžkou. On mě navedl k čištění a opravě loveckých chodníků, které od války nikdo neudržoval. To už jsem i za jeleny chodil s Lenkou a spolu jsme v oblasti

Lviho dolu vyčistili kilometry loveckých chodníků a postavili desítky posedů. Spolu jsme podnikli mnoho výprav za zvěří. Oprava lovecké chaty na Kouli a obnova chodníků přispěly k přátelství s hajným Joskou Tylšem, který měl revír od Křižovatky po vrchol Sněžky. Joska byl skvělý jelenář, pečoval o zvěř rovných šedesát let. Povídaní s ním o jelenech z oblasti Koule, Rennerovy nebo Prostřední hory byl vždy zážitek. Spolu, a především s Bohoušem Ševcem, jsme v roce 1979 postavili přezimovací oboru pro jeleny na Červeném vrchu. Z posedu šlo v zimě hodiny pozorovat zvěř a poznávat chování jednotlivých jelenů. Joska měl brzy všechny svěřence pojmenované. Když zakládal krmení do korýtek, přiběhl drzý špičák a kradl nejlepší kousky z koše. Proto dostal jméno Ivan, který chodí neznám. V únoru a v březnu Joska našel všechny shozy a parohy dokázal přiřadit jednotlivým jelenům. V dalších letech už měl od každého souvislou řadu shozů a tím zdokumentovaný vývoj paroží. Svého nejoblíbenějšího a v oboře největšího jelena s přezdívkou Zaploťák musel kvůli zranění zastřelit. Úžasná řada paroží i se stříbrnou trofejí je dnes na polesí v Maršově v kanceláři fořta (též VV 6/1995). Přátelství s Joskou přispělo i k vlnnému přijetí u jeho tchána Friedricha Kneifela v roce 1982, nejlepšího vypravěče o starých časech, jakého jsem poznal. Po vybudování dalších přezimovacích obůrek skončila jelení migrace do podhůří a zpět.

Jako absolvent lesnické školy jsem získal lovecký lístek a povolení lovit škodnou v kraji pod Sněžkou. Velmi brzy jsem poznal, že nechci zvířata zabíjet, ale pozorovat je v přirozeném prostředí. Rozumím regulaci jelení zvěře, která dokáže rychle zvyšovat stavy a bez přirozených nepřátel ničit les. Ovšem na proměně úžasného tvora v obyčejnou mršinu jsem se rozhodl nepodílet už dávno. V celém národním parku by měli lovit jen profesionálové, popřípadě lovečtí hosté v jejich doprovodu. Přál bych si úplně vyjmout klidová území z lovu, jako je to na polské straně parku. Proto tam hosté vidí z turistických chodníků jelení zvěř i za bílého dne, nejčastěji během říje. Na frekventované cestě z Růžové hory na Sněžku turisté ani netuší, že v blízkém okolí jsou v kleči desítky kusů vysoké zvěře. Za jeleny se vypravujeme stále, i když podstatně méně než v 70. a 80. letech. Jsou i kolem našeho domova, což neprozrazuje jen jejich troubení. Chodí kontrolovat náš kompost, okusovat kytky a v zimě na silnici lížou sůl. Když v noci zasvítíme silnou čelní lampou do straně, často vidíme jejich světla. Podle stop kolem domu poznáme, kudy prošli, a na kamerovém záznamu si je pěkně prohlédneme. Toulají se celým údolím a my se jen bojíme, kdy je porazí auto. Jezdíte v horách i v noci pomalu, stokilový jelen vám rozbije auto i s vaší hlavou. A z nádherného tvora zbyde jen mršina.

Joska Tylš se „sklizní“ paroží ze zimy 1983.



Jelen Zaploťák krátce před shobením paroží v únoru 1986.





Lánová obec Horní Albeřice na sto let staré fotografii.

Nejstarší Albeřice

V poslední době jsem ukázal horskou obec Albeřice lidem, kteří tu ještě nebyli, a potom vyslechl jejich obdiv nad zajímavou krajinou. Podél úzké silnice lemované alejemi jasanů jsou po obou stranách údolí chalupy a selské usedlosti většinou v podobě, jak je tu zanechali původní hospodáři, než museli v roce 1946 odejít. Jako by se tu zastavil čas. Několik málo nových domů je v měřítku, a přestože většinou nemají kvalitní architekturu, neruší celkový dojem. Harmonický obraz dotvářejí sytě zelené pečlivě obhospodařované louky s několika stády pasoucích se krav. Povíme vám, jak dnešní Albeřice vznikly.

V česky psaném popisu kraje pod Sněžkou z pera císařských úředníků ze září 1609 je zmínka: „O vsi Albendorf zpráva jest, že jest tu nejstarší, usedlých s koňmi do čtyřiceti a chalupníkův osm.“ Autoři tím chtěli říci, že je tu skoro čtyřicet selských usedlostí a osm obyčejných chalup. O středověkém původu sídla svědčí i „zaoblená“ krajina bez výrazných agrárních valů a teras, jaké můžeme vidět v mladších okolních obcích Horní Lysečiny, Temný Důl nebo v Malé Úpě. Několik staletí delší obdělávání je na loukách i v lesích patrné. O skutečném stáří obce Albeřice neboli Albendorfu nemáme záznamy. Historik profesor Vladimír Wolf nám vyličil svou představu, že údolní lánovou obec Albeřice nejspíš založil lokátor Alber, uváděný po roce 1260 jako rychtář Nového města, tedy Trutnova. Mohl se jmenovat také Alberus, Albera nebo Albert a jednotlivé lány vytyčil kolmo na osu tvořenou Alberickým potokem. Každý kolonista měl po vykloučení pralesa dole u vodoteče stavení se zahradou, výše ornou půdu, potom louky a na hřebenu les. Zařazení kolonizace drsného místa s nejméně položenou usedlostí 950 metrů nad mořem do doby vlády krále Přemysla Otakara II. leckomu připadalo odvažné. Ovšem loňský nález přinesl hmatatelný důkaz, že Albeřice byly obydlené už ve 13. století.

Východní Krkonoše zažily tři vlny osídlení. Na středověkou navázala o tři století později od roku 1566 dřevařská kolonizace rodinami především z Tyrolska a ze Štýrska. Po vyhnání téměř všech obyvatel v letech 1945 a 1946 v důsledku druhé světové války přijeli noví osadníci z českého vnitrozemí, méně z Moravy a ze Slovenska. Dnes tu žije už čtvrtá a vzácně i pátá generace, a přesto stále vnímáme důsledky vykořenění. O to více se radujeme, když mladí najdou bydlení, práci a ještě mají hluboký zájem o tento kraj. Řadu let s námi pracují řemeslníci Aleš Říha a Jaroslav Nevole. Podíleli se na projektech zpřístupnění vrcholu Sněžky, záchraně lidové architektury i starého kostela v Maršově. Vedle toho

jsou nadšenými terénními badateli, kteří místo šustění archivních papírů raději slyší pípání detektoru kovů. Ochotně se s námi dělí o zajímavé nálezy. Sami se označují za lovce historie. Alešův děda Josef Říha *1889 přišel v roce 1945 do Maršova II. jako sekáč trávy při sklizni sena a jeho potomci tu hospodaří dodnes. Z matčiny strany byli Alešovi předci starousedlíky v Mladých Bukách. Prapraděda Heinrich Janatschek *1892 se nevrátil z první světové války, jeho jméno najdeme na renovovaném pomníku padlých nedaleko mladobuckého kostela. Jardův praděda lesní inženýr Jaroslav Nevole *1902 navždy zůstane důležitou postavou poválečného vývoje kraje pod Sněžkou. Na podzim 1945 byl pověřen převzít lesní správu Czernin-Morzinů v Maršově. Brzy si uvědomil, že bez práce místních dřevařů nedokáže zajistit těžbu a svoz dřeva na saních rohačkách. V Praze zařídil vyjmutí téměř třiceti rodin z Malé a Velké Úpy z odsunu. Proto jsme později mohli poznat tradiční hospodáře na horách. Potomci z rodů Braun, Hampel, Kühnel, Mohorn, Ruse, Sagasser a dalších tu žijí dodnes. Jaroslav Nevole byl národním socialistou, proto jej v roce 1953 nahradil nový ředitel s rudou knížkou. I tak z funkce hlavního inženýra ještě deset let zásadně ovlivňoval provoz lesního závodu Horní Maršov a tím hospodaření v lesích kraje pod Sněžkou. Důchod si užil s manželkou Eliškou v hájovně v romantickém Antonínově údolí pod Rýchorami.

S takovou rodinnou historií se Jarda a Aleš pustili do hledání ztracených předmětů. S vědomím současných zemědělských hospodářů prohledávají vybrané lokality především kolem starých, často zaniklých cest. Největší úspěchy mají v souvislosti se starým kostelem v Maršově a v lánové obci Albeřice. K nálezům zjišťují historická data s vazbou na náš kraj. Na hřebenu mezi Dolními Albeřicemi a Horními Lysečiny objevili malé rovné místo s řadou nálezů z rozpětí dvou století. Lidé tu troušili cennosti včetně stříbrných mincí. Zatím nevíme, proč zrovna v odlehklém místě bez zástavby. Nejstarší předměty našli v Horních Albeřicích na láně nad Celnici. Objevili středověké opaskové a brašnové spony včetně jedné bronzové se zbytky zlacení, bronzovou střenku nože i knoflíky, stříbrné prsteny s granáty a také bronzová a olovená závaží zvaná přesleny. Sloužily jako kinetická zátěž na dřevěných vřetenech pro tkání ještě před vynálezem kolovrátku. V Albeřicích je řadíme do 13. a 14. století, ale dodnes se používají pro sprádání vlny třeba v Himálaji nebo v Andách. I po sedmi stech letech v zemi je u některých přeslenů ještě patrné zdobení. Ovšem zásadní nález učinil Aleš v červenci loňského roku. V polovině láně nad Celnici našel „pražáka“, jak sběratelé říkají



Rodina Josefa Hoffmanna z usedlosti čp. 61 s hlubokými kořeny v Horních Albeřicích na snímku asi z roku 1900.

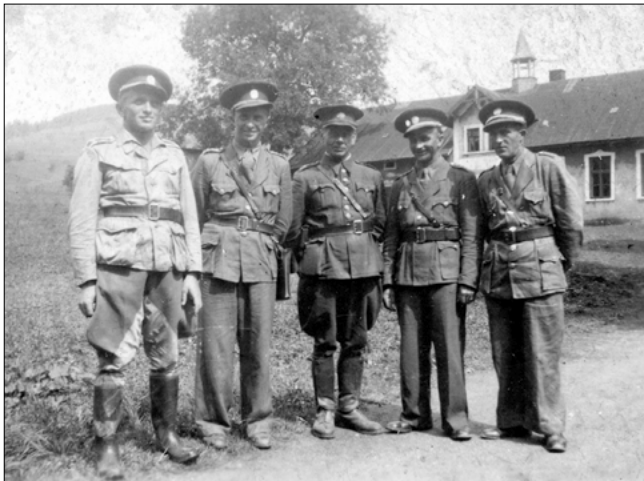
Hans Schmid (Schmied), 1564 Andres Baier, Casper Ilgner (Illner), Michl Poltz (Polz), 1565 Michel Hübner, Micher Wasse, Hanes Jantsch, Michel Hoffman, 1566 Mates Finck (Fink), Casper Heinisch, 1567 Math Kriegel, Peter Kugler, Thomas Pfohl (Poll, Pohl), 1572 Peter Erlebach, 1579 Ruprecht Fuckner, 1580 George Kneiffel (Kneufel, Kneifel), 1594 Caspar Scholz a další. Tyhle rodiny mohly obývat Albeřice sedm století. V česky psané berní rule z roku 1654, dnes bychom řekli v evidenci finančního úřadu, se mezi usedlými rody vzácně objevují už i jména z dřevařské kolonizace, například Davyd

pražskému groši. Čtyřicet centimetrů pod povrchem mu detektor označil místo s mincí s vysokou ryzostí stříbra z ražby českého krále Václava II. Syn hlavního středověkého kolonizátora pohraničí Přemysla Otakara II. je nechal v rámci měnové reformy razit v Kutné Hoře v letech 1300 až 1306. Podle uložení usuzujeme, že se do hloubky dostal při orbě, tedy v době trvalé obhospodařovaných Albeřic. Je to zatím nejpřesvědčivější důkaz o osídlení ve 13. století. Pan profesor Wolf by měl z nálezu radost. Smutný byl naopak hospodář, který groš vytrousil. Za dvaadvacet takových mohl koupit krávu.

Nejstarší rodiny z Albeřic

Při pátrání po původních obyvatelích nám nejvíce pomáhá pozemková kniha se zápisy o převodu majetku i půjčkách peněz v Albeřicích psaná od roku 1563. Není to snadné čtení, při povodni v červenci 1897 knihy z jiných obcí okresu Maršov vzala voda. Albeřickou se podařilo zachránit a restaurovat, ovšem z řadou fleků a slepých míst. Historik zapsaného ústavu Paměť Krkonoš Jan Ivanov z knihy vypsál jména majitelů v 16. století. Sice je nemůžeme určit na jednotlivé domy, protože ještě nebylo zavedené číslování, zato už známe jména ze středověké kolonizace. Z rodin, které v Albeřicích a okolních obcích žily až do roku 1945 a někdy i potom, můžeme jmenovat třeba zapsané zástupce: 1563

Členové finanční stráže Josef Voborník, Václav Dufek, Josef Kolář, Jindřich Urbata a Gustav Šafránek před hostincem v Horních Albeřicích v roce 1947.



Kýrschlager (Kirchschlager), Tobias Lamer (Laymer, Lahmer), Jiřík Rus (Ruse), Elias Rindschwendr (Rintschwentner) či Jan Steiner. Vice informací poskytuje druhá nejstarší dochovaná pozemková kniha Albeřic. Každá usedlost má posloupně vedené zápisy od roku 1710 až do počátku 19. století. Proto mohl Honza Ivanov do webové databáze Archa Krkonoš zapsat všechny majitele i okolnosti převodu majetku. Na to navazují hospodáři z let 1841 až 1930. Předválečné a poválečné období přehledně zpracovala historička Tamara Nováková. Nejen v Albeřicích jsou mezery ve znalosti majetkových poměrů především za socialismu.

Obec spisovatelů

Kneifelovi, Lamerovi, Polzovi a Nittnerovi zůstali v Dolních Albeřicích po posledním transportu starousedlíků do Německa v listopadu 1946 jen náhodou. Prostě se už nevešli na nákladák. Později pracovali pro státní statek nebo v textilce. Většinu luk v Albeřicích dnes vzorně obhospodařují jejich potomci vedení Ervinem Schreiberem. Tehdy sto albeřických chalup a selských usedlostí zůstalo prázdných. V prvních letech po válce tu celoročně pobývali jen příslušníci finanční stráže. Jedinou rodinou, která se pokusila osídlit Horní Albeřice, byli Šafránkovi. Jeden z pěti zdejších pohraničnicků Gustav Šafránek *1913 sem přišel v listopadu 1946 z předchozí služby v Petřkovicích u Trutnova. Ke svým dětem s manželkou Karlou do rodiny přijali příbuzného válečného sirot-

Gustav, Karla, Pavla, Vilém a Jitka Šafránkovi v roce 1949.

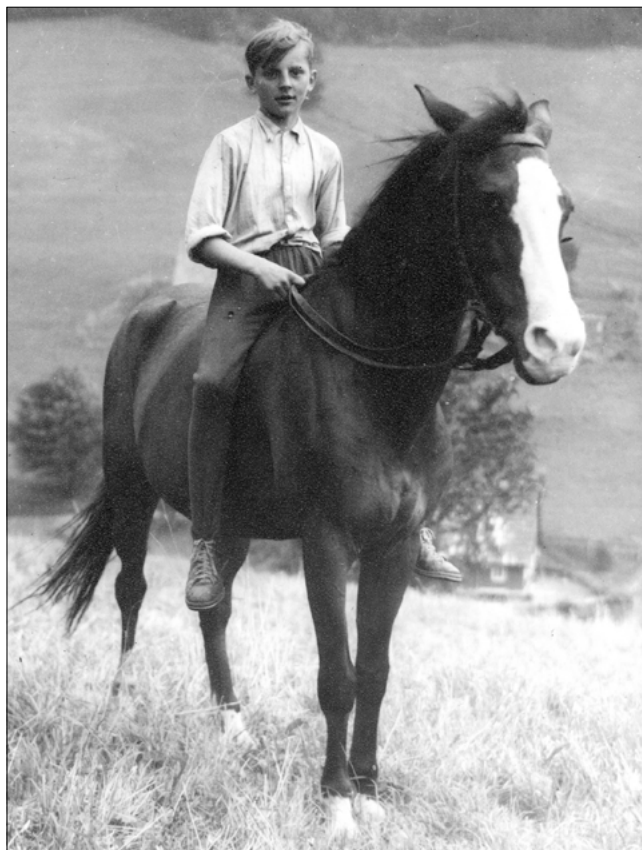


ka Vildu. Zabrali si v Horních Albeřicích chalupu čp. 56, pět kilometrů od obchodu, školy a autobusové zastávky v Maršově. To byl asi hlavní důvod, proč Horní Albeřice zůstaly bez dalších stálých obyvatel. V listopadu 1947 Gustava jmenovali předsedou Místní správní komise Horní Albeřice. Taky toho jiného. Až v květnu 1958 přišly do opuštěného kraje řádové sestry. Vyhnali je z původních klášterů a ony zachránily a zvelebily zchátralou budovu obecní trojtřídní školy na rozmezí Dolních a Horních Albeřic. Pětačtyřicet let naše jeptišky, jak se jim tu říkalo, patřily k životu Albeřic, než v květnu 2003 poslední odešly do Kongregace sester Nejsvětější svátosti v Českých Budějovicích. Z jejich sídla je dobře vedený pension YMCA se zachovanou modlitebnou. Jedinou hospodu v Horních Albeřicích v domě čp. 12, dnes známém jako pension Medika, převzal po roce 1948 od obce Maršov národní podnik Restaurace a jídelny. Gustav Šafránek se stal vedle respicienta finanční stráže a předsedy MSK ještě hospodským. K tomu měli malé hospodářství s krávou a klisnou Mindou, kterou si zamiloval především Vilda. Vždyť tu neměl žádné celoroční sousedy a v rodině „jen“ tři sestry. Později se stal žokejem i podkovářem, na Moravě chová koně dodnes. Do Albeřic se vrací, častými návštěvami a hlavně ve vzpomínkách, díky kterým si můžeme tehdejší život představit. Vilém Šafránek nám poskytl cenné fotografie z prvních let osidlování. Po dvanácti letech se Šafránkovi vzdali hospody a chalupy v Albeřicích a přestěhovali se dolů do Maršova.

Vysídlené Albeřice i sousední Lysečiny zachránili před zkázou chalupáři. Ze zkušenosti z Alp víme, že by starousedlíci při přirozeném vývoji většinu selských usedlostí přestavěli na moderní farmy s pohodlným bydlením i pokoji pro hosty. Chalupáři s menšími nároky na druhé bydlení zakonzervovali staré chalupy a statky do podoby před sto lety, proto se zachoval tak velký soubor původní lidové architektury. Unikátem Albeřic bylo i profesní zastoupení prvních chalupářů. Opuštěnou vesnici si v roce 1947 vybral Syndikát českých spisovatelů pro své členy. Fond národní obnovy jim nabízel šedesát domů, Tamara Nováková zdokumentovala zájem o pětačtyřicet chalup, z nichž se ve dvaceti případech literáti stali nejprve národními správci a potom většinou i majiteli horských domů. V mnoha případech jejich potomci pečují o chalupy dodnes a intelektuální síla je tu cítit.

Odlehlost místa a drsná zima nepřispívají k trvalému obydlí ani dnes. Celoročně, ale bez rezidenčního statusu jsou v Horních Albeřicích správci Hotelu Vápenka, který od sousední Mediky převzal funkci místní restaurace. Z několika podnikových chalup jsou pensiony bez stálých správců. Zdeněk Kašpar *1937 byl s manželkou Evou a později sám jediným trvalým celoročním obyvatelem Horních Albeřic. Vážený osadník

Zdeněk Kašpar byl řadu let jediným rezidentem v Horních Albeřicích, 2021.



Vilda Šafránek s klisnou Mindou, 1953.

loni zemřel, i jeho chalupa s maloúpským seníkovým vikýřem teď má po většinu roku černá okna. Albeřice řadíme z pohledu mikrohistorie a architektury k jedné z nejlépe popsanych obcí Krkonoš. V databázi Archa Krkonoš jsou vedle dat více než dva tisíce fotografií včetně výjimečného souboru Adolfa Peciny *1897, který zachytil lánovou obec na přelomu 40. a 50. let. Příběh Albeřic a Lysečin najdete kromě virtuální databáze také v Muzeu Vápenka hned vedle přírodní památky Bischofův lom s Albeřickou jeskyní. Klíče si vypůjčíte v TIC Veselý výlet v Temném Dole a dřevěnou stavbu na kamenné věži sami otevřete. Na muzeum navazuje vycházková trasa Celní cesta, odkud jsou nejlepší výhledy na Horní Albeřice se Sněžkou na obzoru.

Maršovská pouť 2023

Hlavní slavnost roku je letos spojená s připomenutím 150. výročí založení sboru dobrovolných hasičů. Zakladatelé z roku 1873 by byli na své nástupce hrdí, protože patří v regionu k těm neaktivnějším. V sobotu 12. srpna po přivítání v 11 hodin a hasičském průvodu s defilé požární techniky proběhnou tradiční živé obrazy v podání místních občanů. Tentokrát nepřekvapivě na téma nejen vážných zásahů hasičů v průběhu 150 let. Po poledni naváže kapela Dixieland band ze Zdic. Následují ukázky ze současných zásahů s částí pro děti, později i vyprošťování raněných z havarovaného auta. Mladší diváci si užijí představení O Jankovi a jeho vydělcích v podání Studia Damůza. Večerní hudební vystoupení zahájí polská kapela Boogie Boys. Těšíme se na hlavní koncert pouti, v 19 hodin přivítáme **Báru Polákovou s kapelou**. Jen na okraj, Bára je chalupářkou ze západních Krkonoš. Celodenní požární téma umocní ohňová show v podání Blackout Paradox. V půl desáté bude připravené reggae v podání Švihadla a na dojezd punk od kapely Volant. Podrobný program je na plakátech a stránkách obce. www.hornimaršov.cz





Na fotografii z roku 1893 má horská farma Luční bouda novou prosklenou verandu, ve které byl zasazený základní kamen z roku 1623.

Nejstarší kámen z Luční boudy

Bez Luční boudy by byly Krkonoše jiné hory. Je jedinou boudou, ze které je vidět arкто-alpínská tundra a žádný les. Od kapličky v sedle Luční hory je nejlepší pohled na Bílou louku. Kdybychom tu stáli v 16. století, celou náhorní planinu by pokrývala kosodřevina. Ze sedla scházela pěšina později zvaná Slezská cesta, aby po překročení Bílého Labe pokračovala za horizontem prudce dolů do Jelenohorské kotliny. Místo mělo stejně drsné podmínky jako dnes se sněhem od listopadu do května. Nejspíš už v 16. století tu pro ochranu poutníků vznikla dřevěná bouda. I tady se potom živelně rozvíjelo budní hospodaření. V širokém okolí Luční boudy postupně horalové vykáceli kosodřevinu na topení. Pozemky zarovnali pro sklizeň sena. Na rozdíl od sousední slezské strany jsou zdejší louky rovné jako stůl. V hloubce desítek centimetrů je ukrytý původní zvlněný tmavý humusový půdní horizont připomínající někdejší tvar terénu. Celá Bílá louka s Luční boudou patřila k vrchlabskému panství, které po zavražděném Albrechtu z Valdštejna roku 1634 od cí-

saře získal rakouský rod Morzinů. Louky držel skoro tři století do pozemkové reformy provedené Republikou československou ve dvacátých letech. Morzinové po vzoru Tyrolska podporovali rozvoj horských letních farem, které si pronajímaly pozemky. Díky tomu vznikly hřebenové boudy jako známá Petrova, Špindlerova, Erlebachova, Klínová, Dvorská, Bradlerova a další horská stavení ve vrchlabské části hor. Hospodáři z údolí Labe si kupovali právo užívat Luční boudu a hospodařit na okolních loukách. Postupně tu chovali dobytek a sklízeli seno, od roku 1676 Christof Kraus, 1707 Christof Erben, 1730 Hans Bradler, 1772–1871 pět generací Rennerů až po Moniku provdanou za Wenzela Hollmanna. Monika na Bílé louce už žila řadu let, když se ztratila ve sněhové bouři v zimě 1856. Našel ji syn Johann Hollmann, který potom po otci roku 1871 boudu převzal. V místě záchrany Moniky Hollmannové zřídili malou kapličku, později přestavěnou na dnešní Památník obětem hor. Tam je uvedené i jméno otce Moniky, hospodáře z Luční boudy Jakoba Rennera. Umrzl jen tři sta metrů od domova v dubnu 1868.

Po roce 1898 sloužila Luční bouda více turistům než k chovu dobytka, přesto tu krávy drželi ještě po roce 1945 a okolní louky byly pravidelně sklizené.



Místo neštěstí označuje známý Rennerův kříž. V 19. století už byli hospodáři skutečnými majiteli Luční boudy. Ovšem za okolní seniště dál platili nájem morzinskému a později czernin-morzinskému panství. I přes vzrůstající známost a poskytování služeb turistům zůstala Luční bouda až do konce 19. století horskou farmou. V březnu 1886 ji koupil poprvé hospodář působící mimo vrchlabský okres Ignaz Bönsch z Velké Úpy. Spolu se syny Vinzenzem, Wilhelmem, Johannem a jejich dětmi se zasloužili o přeměnu farmy se sedmi pokoji pro hosty na celoročně využívaný horský hotel se sto dvaceti pokoji, noclehárnou a velkou restaurací. Od roku 1969 je Luční bouda s novým čp. 203 kvůli snadnějšímu přístupu součástí správního území Pec pod Sněžkou. Vzhledem k poloze uprostřed hor k ní vede sedm různých cest ze Špindlerova Mlýna, Karpacze a ty hlavní z Pece (též VV 17/2001, 41/2014).

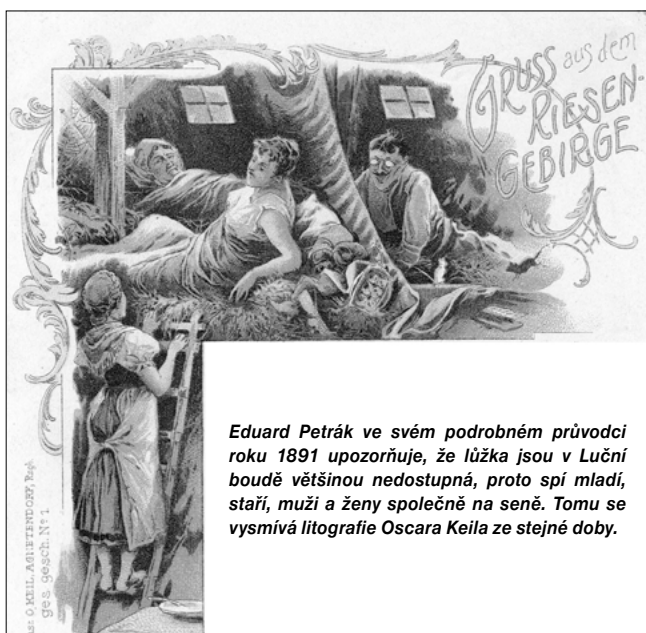


Původní Luční bouda zanikla v říjnu 1938 v důsledku nesnášenlivosti vyprovokované německými nacionalisty. Ještě v květnu 1934 spolu stáli v přátelském objetí štábní strážmistr z Velké Úpy Josef Kovář, pruský četník nadporučík Deimitz z Jelení Hory, strážmistr Pavel Milke z Karpacze a letecké eso rakouské armády ve Velké válce a spolumajitel Luční boudy Eugen Bönsch.

Bílé Labe pramení v Úpském rašeliníšti jen kousek od boudy, i tak má dostatek vody k pohonu mlýnského kola. Jestli tu mleli i zrní nebo pražená lněná semínka na olej, nevíme, ale voda jistě poháněla mechanismus ke stloukání smetany na máslo. Oprava vodního díla prováděná za působení Moniky a Wenzela Hollmannových přinesla v roce 1869 zajímavý objev. Našli kámen, kvůli kterému je letošní sezóna létem Luční boudy. Měl vytesaný letopočet rozdělený křížkem 16+23. Poslední číslice nebyla dobře čitelná a mohla představovat i pětku, ale v dalších letech se vznik Luční boudy postavené již z kamene ustálil na roku 1623. Tedy právě před čtyřmi sty lety. Když nový majitel Ignaz Bönsch našel v létě 1887 zastrčený kámen, uvědomil si nejen jeho historickou, ale i reklamní hodnotu. Od té doby

Luční bouda nese titul nejstarší horská bouda a nejdéle obydlené místo na hřebenech Krkonoš. Turistický průvodce z roku 1891 uvádí Luční boudu ve výšce 1 410 metrů jako nejsevernější celoročně obydlené horské sídlo v rakouské monarchii. Ve stejné době Bönschové pod východním štítem boudy přistavěli prosklenou verandu a památný kámen zazdili na viditelné místo v severovýchodním rohu. Kámen ohrožovaly přestavby a přístavby v letech 1896, 1898, 1906 a největší zahájená roku 1913. Kvůli Velké válce ji Bönschové dokončili až v létě 1920. Z té doby máme zprávu, že byl památný kámen nalezený ve staré části boudy osazený jako horní zárubeň dveří a potom „natrvalo“ vsazený a barvou zvýrazněný ve venkovní zdi nového domu. Jeden z nejzajímavějších předmětů nejspíš zmizel spolu s dalšími památkami při úmyslně založeném požáru Luční boudy v noci z 1. na 2. října 1938. Možná potom kámen někde zazdili neinformovaní zedníci, kteří se v letech 1939 a 1940 podíleli na stavbě nové boudy. Nejspíš je tu i po čtyřech stoletích někde s námi.

V zimě 2003 jsme procházeli za velmi špatného počasí kolem Luční boudy a jako mnohokrát otevírali hlavní dveře s očekáváním tepla a pohostinnosti. Tehdy ovšem byla přístupná jen studená vstupní hala, v boudě přebýval jeden domovník. Měli jsme vážnou obavu, aby výjimečný dům na výjimečném místě s velmi náročným provozem neskončil špatně jako dříve bouda na Sněžce, Obří bouda a později Petrovka či Sokolská bouda. Potom v létě Luční boudu koupila Klára Sovová a zachránila ji. Od roku 2006 běží plný provoz a jsou vidět velké investice. Pro to je letos co slavit, dvacetileté působení boudařky Kláry, a především čtyřsetleté výročí horského domu, který celou dobu poskytuje ochranu poutníkům. Vrchol oslav připadá na pátek 22. září s vystoupením skalního jádra kapely Čechomor.



Eduard Petrák ve svém podrobném průvodci roku 1891 upozorňuje, že lůžka jsou v Luční boudě většinou nedostupná, proto spí mladí, staří, muži a ženy společně na seně. Tomu se vysmívá litografie Oscara Keila ze stejné doby.



Třešeň v osadě Modrý důl roste v nadmořské výšce 1 030 metrů.

Děvař Richard Sagasser hospodařil na Sagasserových boudách do 70. let. Velký pozemek posekal kosou, v loktuši vynášel seno do chalupy. Pečoval také o třešeň, která vedle domu roste dodnes.



Tady žili lidé, říká třešeň

Seděli jsme před lety na zápraží horské boudy Na výsluní v Modrém dole, když vážený přítel Veselého výletu Hynek Spurný ukázal na pokřivený strom v louce: „To je nejvýše položená třešeň v Krkonoších.“ Na to jsem si potom mnohokrát vzpomněl při inventarizaci horských domů. Alespoň jednou jsem fotografoval všechny v kraji pod Sněžkou, jak říkáme bývalému soudnímu okresu Maršov zahrnujícímu dvacet dříve samostatných obcí východních Krkonoš. A tedy i ovocné stromy ve vyšších polohách, kde rostou vzácně. Nejvýš vystupuje třešeň ptačí, tedy nešlechtěná odrůda. To není případ Modrého dolu, hospodář Vinzenz Meergans ji vysadil už před rokem 1930 u své Modrodolské boudy. Podle dobových fotografií tu nerostla jediná, ale nejspíš kvůli požáru již neobnovené boudy v zimě 1954 zůstala sama. Třešně jsou cizosprašné, proto kromě opylovačů potřebují mít v blízkosti ještě další nepříbuznou odrůdu. Většina horských třešní jako solitéry téměř neplodí. Zato krásně a často bohatě kvetou. Připomínají nám, že v opečované kulturní krajině žili lidé. V kraji pod Sněžkou jsem našel jen tři třešně rostoucí výš než 1 000 metrů nad mořem. Pokroucená třešeň v Modrém dole přežívá ve výšce 1 030 metrů. Jen o 20 výškových metrů níže je vysoký kmen třešně na dnes zalesněné luční enklávě Steinerovy domky v Zeleném dole zachycené na titulní straně. Kvůli zastínění smrkovým porostem je už řadu let mrtvá a stojí snad jen kvůli tomu, aby připomínala zničený domov starousedlíků. Hynek Spurný se už nedozvěděl, že na Sagasserových boudách ve Velké Úpě stále roste více než stoletá třešeň v nadmořské výšce 1 060 metrů. Tedy o 30 metrů výš než jeho strom v Modrém dole. U chalupy čp. 114 ji zasadil hospodář Josef Braun a po válce se o ni staral Richard Sagasser. Už se nemáme koho zeptat, jestli mu dělala jen radost nebo i plodila sladké srpnové třešně. Do koruny pověsil ptačí budky pro špačky, kteří by si na plodech jistě pochutnali. Chalupa má nové majitele a jsme rádi, že si váží památného ovocného stromu s dírou v kmenu po vylomené větvi.

Ovocné stromy v zaniklé obci Sklenářovice prozrazují místa, kde před pětasedmdesáti lety stály domy. Hlavně v době květu je to silný zážitek. Staré třešně zdobí další domy jen kousek pod hranici 1 000 metrů. Například uprostřed Malých Típetlových bud, u bývalé hájovny na Krausových boudách, na Hnědém Vrchu u chalupy Slunečnice. V horní části sjezdovky Portášky na Hoferových boudách krásná třešeň označuje místo, kde stála chalupa nosiče na Sněžku Johanna Hofera. V zapadlé lokalitě Dolské boudy ve Lvím dole ze třech stromů zbyla poslední třešeň. Majitelé chalupy zajistili rozdělený kmen proti rozštěpení kovovou obručí. Stejně jako odcházejí poslední starousedlíci, mizí i jimi zasazené stromy.

Pracovnice Správy KRNP Ludmila Harčariková a Jitka Zahradníková ve spolupráci s Výzkumným a šlechtitelským ústavem ovocnářským v Holovousech od roku 1994 sbíraly rouby starých krkonošských ovocných stromů a založily u kláštera ve Vrchlabí štěpnici. Je to poučné místo. Hold ovocným stromům může na horách vzdát každý majitel chalupy, když místo neuvážené výsadby smrků, kleče nebo ponechání vrbového náletu zasadí ovocné stromy. Ze zkušenosti vím, že k vlastním stromům i těm zděděným má člověk silný vztah. Dochované třešně dokazují, že obtoží i vysoko v horách. Při ochraně proti okusu zvěře a s pohnutím chudé půdy se majitelé možná dočkají ovoce, ale jistě radosti z krásně kvetoucího stromu. Hezkým příkladem je deset vysazených třešní u horské boudy Jelení louky v Zeleném dole ve výšce 960 metrů nad mořem. Jen pro srovnání, v Himálaji v takové výšce rostou banány a v Tyrolsku plodí jabloně.

Výlety z Pece i s malými dětmi Nejpohodovější do Zeleného dolu

Sotva půl dne zabere rodičům s dětmi, dokonce i s kočárkem, vycházka zalesněným údolím kolem Zeleného potoka. V parném létě je tu chládek a několik tůní pro otužilé výletníky. Z centra Pece sem vede čtyřkilometrová cesta přes Velkou Pláň s jasně označenou odbočkou k Jelením loukám. Pro místní obyvatele je to nejoblíbenější vycházka. Na luční enklávě Chaloupky se děti pozdraví s postavou poutníka podpírajícího nakloněnou sloupovou kapličku. Mohou se dozvědět, že ne každý vousatý pán v Krkonoších je Krakonoš. Úzká nově opravená cesta s nepatrným převýšením pokračuje k Jelením loukám. Údolí se najednou otevře do šířky, jak to kdysi zařídil usazený ledovec. Na Jeleních loukách je pěkně vidět, o kterou část kulturní krajiny v národním parku pečují lidé s láskou a citem pro detail. Jeleni se občas v noci pasou i na Velké Pláni, častěji přebíhají mezi Lesní a Liščí horou, zato modrý jelen uprostřed Jeleních luk je vidět vždycky. V historickém hostinci se i děti odmění, doporučujeme třeba palačinku s překvapením. Za boudou je malý bazén. Zpět se i s dětmi hosté vracejí po jiné trase, od mostu u vodopádu vpravo podél potoka až k parkovišti Zelený Potok.

Zeleným dolem a dál po červeně značeném chodníku je příjemnější cesta k Richterovým boudám, zachycená na titulní straně. Není třeba stoupat na hřebeny nebo se vracet z kopců po asfaltové silničce. Jinou variantou bez asfaltu je chodník mezi Bufetem Na rozcestí, Liščí jámou a Severkou. Z Richterových bud je zajímavou nenáročnou túrou sestup po červené značce do osady Modrý důl s výhledy na jižní svahy majestátní Studniční hory. Žlutě značeným chodníkem se pokračuje do Obráho dolu, kde jsou dvě známé boudy s občerstvením. Návrat do Pece přes Růžový důl kolem uměle vybudovaných kaskád na řece Úpě je mírně z kopce. I malí školáci na tomto okruhu poznají hned čtyři doly pod Sněžkou. Termínem důl označujeme údolí, které přemodeloval ledovec. Důl Kovárna je naopak díra ve skále vykutaná během čtyř set padesáti let horníky do nitra Sněžky. Po už dokončeném zpřístupnění nejnižšího patra štolou Prokop se důl Kovárna v létě 2024 otevře pro veřejnost i zvědavé děti starší dvanácti let. Alespoň to slibují jeskyňáři, kteří za projektem stojí (www.speleoalberice.cz).

Nejzábavnější na Pecku

Nad Velkou Úpou je místo, které nezklame žádné hravé děčko. Celodenní výlet si rodiče i s malými dětmi usnadní překonáním výškového rozdílu kabinkovou lanovkou na Růžovou horu. Jen s mírným stoupáním mohou projít po opravené cestě směrem ke Sněžce, kde si z loučky, které říkáme letiště, pořídí pro babičku a dědu selfie s nejvyšším kopcem v republice. Na další výstup se vypraví až budou starší, nyní pohodlně sejdou k horské luční enklávě Růžohorky. Tady je nejvýše položená farma v Česku a taky dva hostince. V Děčínské boudě jsou k ochutnání i místní výrobky a krkonošské speciality včetně borůvkových knedlíků a koláčů. Potom už cesta jen klesá necelé dva kilometry k Herní krajině Pecka. V areálu jsou

prolézačky a tunely v podobě dřevěných soch krkonošských zvířat, jako jsou rys, pavouk, zmije, ulita měkkýše a největší jelen s parohy a tobogánem. Jiná část vede do výšky po vysutém lanovém chodníku, prochází hnízdy čápa černého a končí vyhlídkou na luční enklávu Sagasserovy boudy s nejvýše rostoucím ovocným stromem v kraji pod Sněžkou. Při pěkném počasí se na Pecce během letního dne vystřídá třeba sto dětí. Rodiče zatím sedí na lavičkách a užívají klid i výhledy do krajiny. Vede odtud sedačková lanovka Portášky do Velké Úpy. Nejklidnější sestup do Pece prochází po značené vycházkové trase údolím zvaným Šraml a dál přes Šimonovu stráň přímo do centra. Delší a mírnější je sestup kolem boudy Jana do centra Velké Úpy. Tady na druhé straně řeky Úpy je v trase Staré silnice dětská hra Krakonošova zповědnice. Děti cestou do Pece nebo v opačném směru plní úkoly zadané na dřevěných panelech.

Po trase horských nosičů

Ještě než v roce 1949 začala na vrchol Sněžky vozit turisty a zásoby lanovka, vynášeli různý sortiment nosiči na zádech. Se stokilovým nákladem na dřevěné krosně pomalu stoupali z Velké Úpy po úzkém chodníku přes Hoferovy boudy k Růžohorkám a dál k vrcholu Sněžky. Začátek obnovené Cesty nosičů v centru Velké Úpy označuje panel v podobě velké krosny s motivačními fotografiemi. Chodník vede zastrčenými místy Zadního Výsluní a Hoferových bud, je značený vlastními směrůvkami s logem nosiče. Pro starší děti je to nejvíce příjemnější zdolání Sněžky i s poučením o těžkém životě někdejších obyvatel.

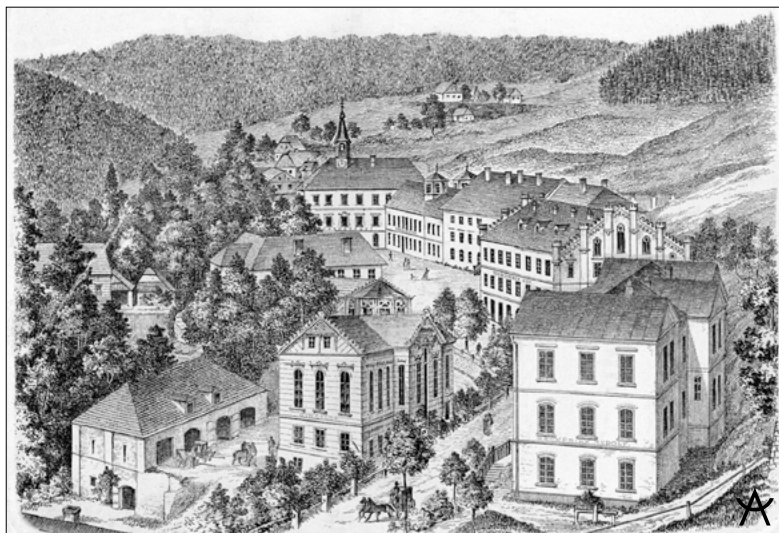
K Temné bystřině

V oblasti Zahrádek, Vysokého Svahu a Hnědého Vrchu vede vycházková trasa Vlčí jáma. Nejzajímavějším místem je překonání prudce klesajícího horského potoka Temná bystřina. I při horkých dnech je ve vysokém lese příjemné a rodiče mohou vymyslet pohádku v místě zvaném Čertův mlýn. Vždyť úspěch každého výletu záleží především na motivaci dětí.

www.pecpodsnezkou.cz

Herní krajina Pecka nad Velkou Úpou.





Lázeňské centrum na grafice G. Foglara z roku 1871. Uprostřed je vidět vedle tehdejších stájí Cursalon. Dodnes krásný dřevěný dům čp. 55 z roku 1871 zvaný Sokolovna nabízí ke zhlédnutí Expozici historie lázeňství.

Lázeňské vily průmyslníků

Požehnáním pro kraj pod Sněžkou byl v roce 1866 příchod rodiny Piette do Dolního Maršova. Stejně jako jinde v Čechách provozovali papírnu a vyráběli tenký, především cigaretový papír. V roce 1869 v moderním provozu produkovali tunu papíru denně. Výjimečnost průmyslníků původem z provincie Luxemburg v tehdejší Belgii spočívala v jejich činnosti mimo průmyslovou výrobu. Prosper Piette toho jména druhý *1846 byl spoluzakladatelem Rakouského krkonošského spolku, Krkonošského muzea ve Vrchlabí, stál u zrodu sportovních klubů včetně lyžařských, pomáhal hasičům a řadě spolků. Z jeho iniciativy vznikly první vycházkové trasy, například s cílem u Maxovy boudy na Rýchorách. S dalšími příslušníky rodiny vytvořil v Janských Lázních promenádní cesty včetně dodnes oblíbené k Muchomůrce. Jako jediný v historii získal přívlastek Otec Krkonoš. V roce 1869 Prosper Piette nechal postavit cestu od Lázeňského domu k výletnímu místu s rázovitým hostincem nazývaným Bergschänke, tedy Horská krčma. Tehdejší hosté neběhali po horách jako ti pozdější, stačila jim krátká vycházka. Cesta nazvaná Piette-Strasse se dnes jmenuje Lázeňská ulice. Procházela kolem udržovaného parkového lesa, snad proto se hostinci začalo nově říkat Waldschänke a potom Waldhaus. Vyhledávaná restaurace v dobře vedeném hotelu Lesní dům je tu dodnes. Pietteho cesta zároveň umožnila na jižní stráni nad lázními výstavbu nových domů. Už v roce 1869 zde postavil první letní vilu textilní průmyslník Clemens Walzel.

Villa Walzel čp. 48 vznikla jako zdobný dřevěný hrázdný dům na vyzděném suterénu. Venkovní i vnitřní podobu určovaly především dokonale provedené truhlářské prvky. Clemens Walzel *1819 byl z rodiny kupce s plátnem, který v Trutnově Poříčí založil textilní továrnu, fungující dodnes. Walzelové pocházeli z obce Wiesen, česky Vižňov na Broumovsku. Proto Clemens při povýšení do šlechtického stavu roku 1870 císařem Franzem Josefem I. získal v březnu 1874 predikát Walzel von Wiesentreu. Synové se nedožili dospělosti, proto rytířský titul, přádelna Inu v Poříčí i vila v Janských Lázních přešly na jeho synovce Maximiliána Walzela von Wiesentreu *1855. Ten svého syna pojmenoval z úcty ke strýci Clemens *1877, který předal jméno i titul v pořadí třetímu Clemensovi *1918. Kruh začínající stav-

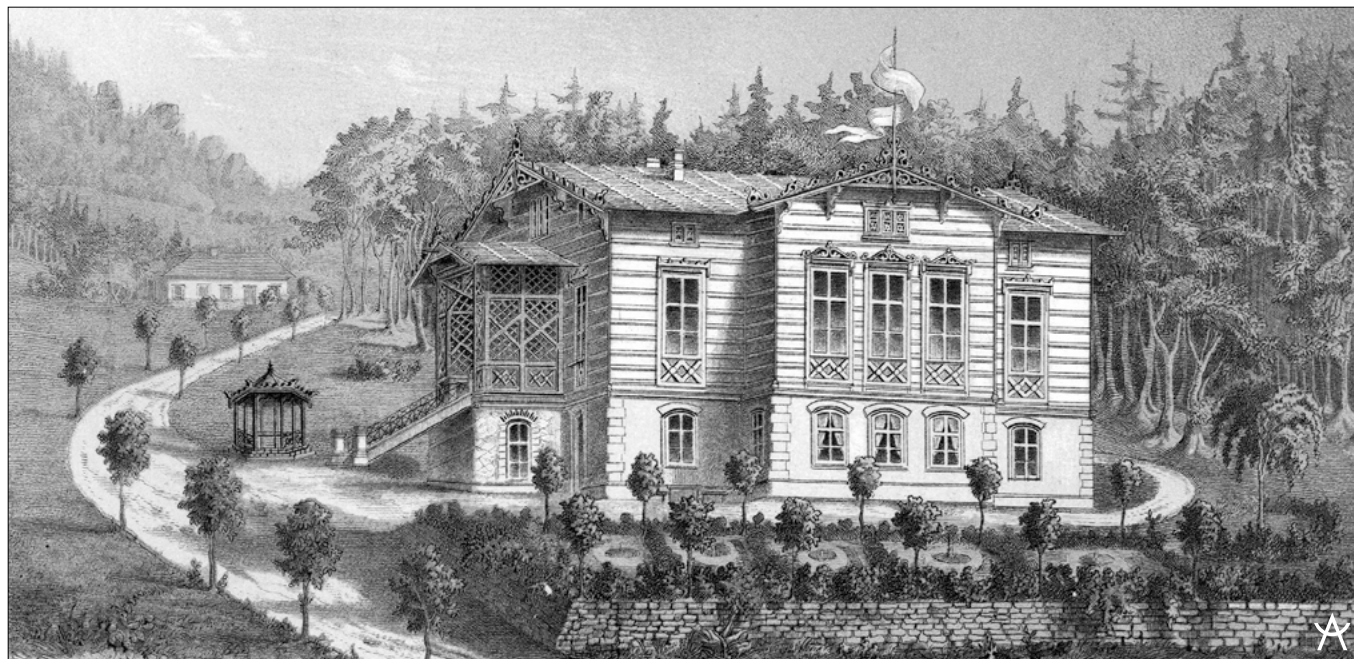
★ Označení obrazového díla již vloženého do databáze Archa Krkonoš ®.

Do lázní pod Černou horou se dvěma termálními prameny jezdili pravidelně hosté o století dříve než do jiných horských sídel na české straně Krkonoš. Proto jsou některé lázeňské domy nejstaršími rekreačními stavbami v regionu. Jinde v horách obdivujeme lidovou architekturu, v Janských Lázních je několik výjimečných domů navržených zdatnými projektanty pro náročné klienty. Vedle staveb pro lázeňské hosty si tu jako první v Krkonoších postavili významní lidé vily pro druhé, tehdy pouze letní bydlení. Janské Lázně jsou spojené s lidmi stojícími za rozvojem celého regionu v druhé polovině 19. století. Za některými domy z té doby se vypravíme.

bou Pietteho cesty v Janských Lázních se uzavřel, když se Clemens druhý oženil v novém kostele v Maršově v září 1913 s Rosou, jedinou dcerou Prospera Pietteho. Proto jejich syn Clemens třetí a další potomci mohli užívat Walzelovu vilu až do roku 1945. Po znárodnění se ztratilo původní vybavení, vznikla tu ubytovna odborové rekreace ROH s přílehlavým jménem Rudá hvězda. Postupné chátrání se nezastavilo ani po privatizaci. Návrh zařadit Walzelovu vilu do památkové ochrany ze srpna 1991 nezabránil její demolici. Potomky Clemense Walzel-Wiesentreu jsme na zápraží zdevastované vily ještě stihli v březnu 2011 vyfotografovat.

Villa Valerie čp. 66 s parkem vznikla pod Lesním domem z popudu Prospera Piette v roce 1875. Nevíme, jestli ji stavěl pro vlastní rodinu nebo byl jen developerem, protože brzy po dokončení ji získal jeho tchán Alois Haase. Významný textilní průmyslník měl přádelnu Inu v Dolním Starém Městě a v Poříčí. Známy je také palác Haase na Krkonošově náměstí v Trutnově, dnes sídlem Základní umělecké školy. Výrazná zděná vila v historizujícím stylu měla v hlavní obytné části snad tři metry vysoká okna. Na první pohled bylo jasné, že to není obyčejný domek. Ani tak nenašel vhodného majitele a byl v létě 2015 zbořen. Na jeho místě stojí rekreační bytový dům „ozdobený“ umělým kamenem v přízemí a namalovaným hrázdním ve vyšších patrech. I ten je k poučení, jak se to nemá dělat. Další vily továrníků si už můžeme prohlédnout nejen na fotografiích.

Villa Steffan čp. 56 s obnoveným prvorepublikovým jménem Villa Koref se zaskvěla po pečlivé renovaci v původní kráse. V roce 1868 koupili lázně i s řadou pozemků a nemovitostí příbuzní textilní továrníci Hugo Wihard a Franz Steffan se synem Friedrichem z Hostinného. Za jejich působení prošly Janské Lázně rozvojem podpořeným přivedením železnice do Svobody v roce 1871. Konečná stanice se nějaký čas jmenovala Freiheit – Johannisbad. V roce 1874 Steffanové postavili nad lázeňským domem pro svou rodinu dřevěnou hrázdnou vilu s příznanou tesařskou konstrukcí a s řadou truhlářských detailů dnes zvýrazněných okrovou a červenou barvou. Lázeňský lékař Maximilian Koref narozený v židovské rodině roku 1864 v Praze působil od 1. května 1920 osmnáct let každou letní sezónu v Janských Lázních. Od dědiců Friedricha Steffana koupil jejich vilu a provozoval tu vlastní služby. Domovské právo měl ovšem v Meranu v Jižním Tyrolsku, kam se v roce 1938 uchýlil kvůli nástupu nacistů



Vila Walzel na grafice Hermanna Meisnera z roku 1871. Vzádu vlevo je původní krčma Lesní dům s valbovou střechou.

v Sudetech. Po válce vila sloužila jako bytový dům pro místní obyvatele. Od 1. října 1993 je chráněnou kulturní památkou se stálým i rekreačním bydlením.

Villa Faltis čp. 50 nyní známá jako **Astrid** je největší z domů postavených továrníky v Janských Lázních v 19. století. Vždyť si ji roku 1870 pořídil Karl Faltis *1857, který po smrti otce Johanna Faltise spolu s bratry převzal největší firmu s přádelnami Inu v Rakousku-Uhersku. Továrny měl v Trutnově a v Mladých Bukách. Průmyslový šlechtic Karl von Faltis nechodil jen na krátké vycházky v okolí Janských Lázní. V zimě se s cepinem, stoupacími železy a lanem vydával do nejvyšších míst východních Krkonoš a s místními průvodci prolézal ledové žláby. Považujeme ho za prvního horolezce v Krkonoších (též VV 31/2009). Zděný čtyřpodlažní dům má řadu řemeslně kvalitně provedených prvků, od kamenného suterénu přes římsy, bosáže po zdobený krov. Za pozornost stojí prosklený dřevěný rizalit na východní straně domu. Od února 1994 je vila chráněnou kulturní památkou. Vznikla v Lesní ulici, která se tehdy jmenovala Hlavní promenáda. Proudily tudy zástupy hostů k další vyhlášené výletní restauraci Švýcarský dvůr. Po Velké válce vilu vlastnila zatím záhadná baronka Minnie de Liser, po té druhé se stala konfiskátem s byty pro trvalé bydlení. Tak je tomu i nyní po zdařilé rekonstrukci.

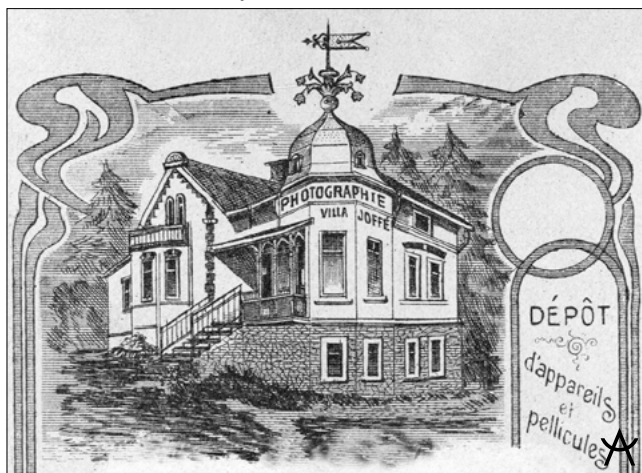
Villa Joffé čp. 86 se již více než sto let jmenuje **Ludmila**. Nepatří do skupiny domů průmyslníků, přesto je s nimi spojená. Roku 1898 koupil pozemek od Prospera Piette v Piette-Strasse fotograf s dávnými kořeny ve Francii Emile Joffé *1865. Nechali si tu s manželkou Augustou původem z Prahy v roce 1901 postavit u oblíbené promenády kousek pod Lesním domem rodinnou vilu připomínající dobře situovaného podnikatele. V ateliéru vytvářel kvalitní portrétní fotografie hostů i místních, nejlépe zachytil katastrofální povodeň v červenci 1897 a také vydával tištěné pohlednice. Jeho galerie je v databázi Archa Krkonoš v rubrice autoři. Svěho domu si vážil natolik, že grafické vyobrazení použil na zadní stranu fotografických kabinetek a vizitek. To jsme u jiných fotografií v regionu nenašli. I on

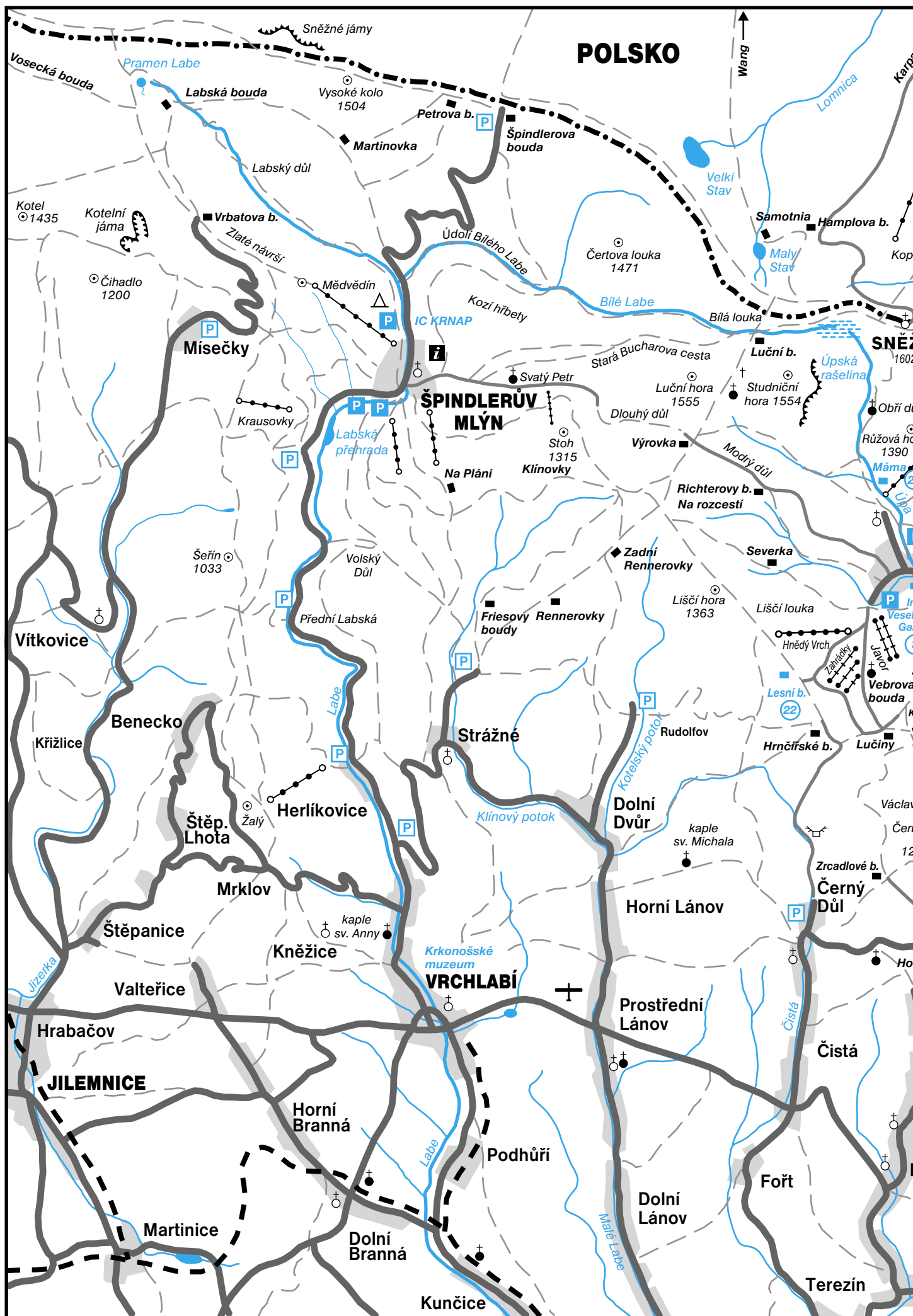
po letní sezóně opouštěl prázdné Janské Lázně, zimní provozovnu měl v Arcu u jezera Garda v Jižním Tyrolsku. Tam se během Velké války bojovalo, a snad i proto v roce 1916 vilu prodal manželům Františce a Josefovi Voženílkovým, majitelům průmyslových mlýnů v Předměřicích. Dnes perfektně udržovaná vila rodiny Duda je ozdobou Janských Lázní.

Při procházce po lázeňském městě je z mnoha míst vidět skvěle provedený katolický kostel dokončený roku 1885. S tématem souvisí, vznikl i přičiněním místních továrníků Hugo Wiharda, Friedricha Steffana, Clemense Walzela I. a Prospera Piette. Clemens Walzel I. věnoval v červenci 1885 čtyři zvony, které ovšem roku 1916 odvezli k výrobě zbraní pro Velkou válku. Mnoho věcí je pomíjivých, ale na některé by se nemělo zapomenout. I proto jsou ve webově databázi Archa Krkonoš již editovány rody Piette a Walzel a také informace s fotografiemi všech domů ve městě Janské Lázně. Včetně těch zaniklých.

www.janske-lazne.cz

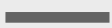
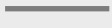
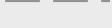
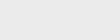
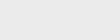
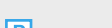
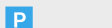
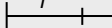
Zadní strana vizitky z fotoateliéru Emila Joffé z roku 1907.



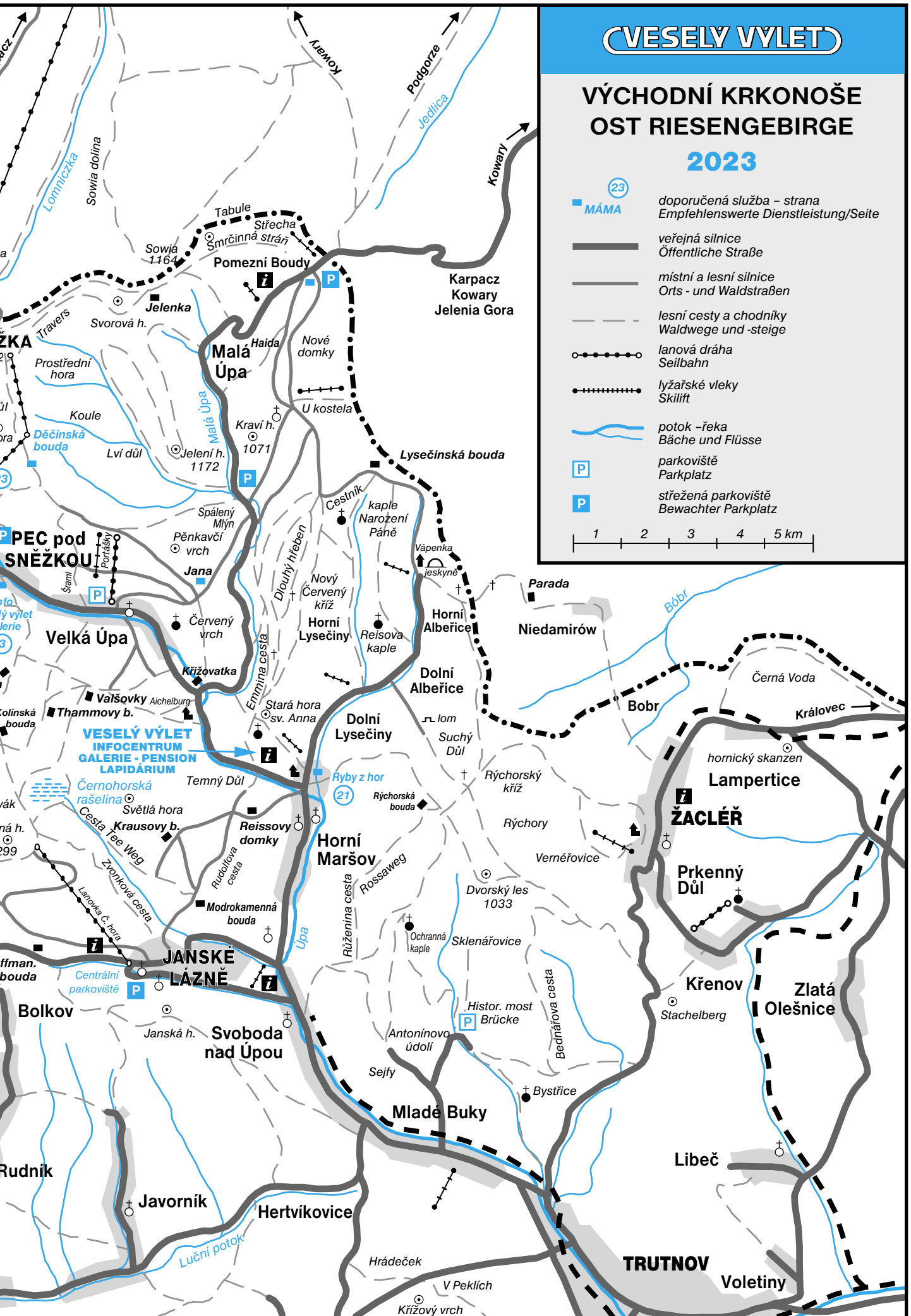


VÝCHODNÍ KRKONOŠE OST RIESENGBERGE

2023

-  **MÁMA** doporučená služba – strana
Empfehlenswerte Dienstleistung/Seite
-  veřejná silnice
Öffentliche Straße
-  místní a lesní silnice
Orts- und Waldstraßen
-  lesní cesty a chodníky
Waldwege und -steige
-  lanová dráha
Seilbahn
-  lyžařské vleky
Skilift
-  potok – řeka
Bäche und Flüsse
-  parkoviště
Parkplatz
-  střežená parkoviště
Bewachter Parkplatz

1 2 3 4 5 km





Bouda Krakonoš v době působení významného kronikáře obce Malá Úpa Antonína Provazníka. Jeho portrét je ze stejné doby, tedy asi z roku 1955.



Dnes významný speleolog a autor Hornické stezky v Malé Úpě **Radko Tásler** s maminkou obdivují v roce 1959 původní Čertův mlýn založený boudařem Provazníkem.



První chalupáři

Dneska je druhé bydlení v chalupě, chatě či v rekreačním bytě fenoménem České republiky. Chalupaření má základy v trempinku, ozdravných pobytech, lyžování i potřebě utéct z města. Vyhnání starousedlíků z pohraničí v letech 1945 a 1946 nabídlo levně obrovské množství původně zemědělských stavení chalupářům. Od té doby patří podstatná většina domů v Malé Úpě půl občanům, jak majitelům nemovitosti bez trvalého bydlení v obci říkáme. Ale nebyli v horské obci prvními. Nápad mít vlastní chalupu v horách jen pro sebe realizovalo už před první světovou válkou v Malé Úpě několik převážně židovských rodin ze Slezska. Zůstaly po nich zajímavé horské domy. Pět rekreačních chalup vzniklo v Dolní Malé Úpě okolo Spáleného Mlýna.

Krakonoš čp. 21 je nejzajímavějším příkladem. Nejspíš v roce 1909 si nechal celodřevěný horský dům postavit továrník Hans Kemna z Breslau, tedy z dnešní Vratislavi. Jeho otec založil úspěšný podnik na výrobu parních strojů, válců, traktorů i lokomotiv. Místní hospodáři ani s vidinou dobrých peněz neprodávali své louky snadno. Když už se někde zájemci dohodli, nechal jim hospodář pozemek stranou v těžko přístupném místě. Přestože Villa Kemna, jak se tehdy dům jmenoval, vznikla v lokalitě Spálený Mlýn, pozemek na okraji lesa patřil do katastru obce Horní Lysečiny a stavba měla ještě řadu let po druhé světové válce čp. 49. Rekreační domy lidí z měst měly zachovány obvyklé proporce, jen byly mnohem zdobenější. Na domě Hanse Kemny se objevily nové prvky jako malované okenice, vyřezávané štíty, šambrány oken a na výrazném rizalitu směrem do údolí dokonce balkón. Pan továrník si nechal interiér vybavit malovaným selským nábytkem, zdobenými dveřmi i stěnami. Kromě zařízení na míru koupil od sousedů svaté obrázky, staré talíře rozmístěné na poličkách, truhly, ozdobné prádelníky i malovanou skříň s letopočtem 1838. Takové vybavení bylo i v dalších rekreačních domech v Malé Úpě, ovšem tady nebylo po válce rozkradené. O uchování a další vylepšení výjimečného domu se zasloužil správce Antonín Provazník. Díky jemu interiér přestál rabovací období. Osvícený boudař a také kronikář obce dům přejmenoval na Krakonoš a inicioval vznik místního jména Krakonošovo údolí. Vedle chalupy vytvořil nadživotní sochu Krakonoše a na potůčku pohyblivý, dodnes obdivovaný Čertův mlýn. Místo opatřil tabulkami s textem o historii i výzvami k udržení pořádku a k ochraně přírody. Bouda Krakonoš patříci ministerstvu stavebnictví potom předal názorově blízkému příteli Antonínu Balcarovi. Ten se „schoval“ do Malé Úpy po návratu z těžkého kriminálu. V roce 1949 byl odsouzený ve vykonstruovaném politickém procesu na deset let, z nichž si šest roků odseděl, tedy odpracoval. Aby splynul s boudou Krakonoš, nechal si Toník narůst i plnovous. Dnes zdobný dům využívají hlavně děti pro pobyty v přírodě a obnovená socha Krakonoše s Čertovým mlýnem jsou nadále turistickým cílem.

Skalní hrad čp. 119 postavil ještě před Velkou válkou naproti přes údolí Fritz Kemna, nejspíš bratr Hanse. Jméno domu odpovídá pozemku, který od místních lidí získal. Až teprve nedávno sem byla přivedena sjezdová cesta. Dřevěný dvoupodlažní dům s mansardovou střechou zůstal především kvůli výrazným půlkruhovým oknům moderním horským domem. Vybavení z doby továrníka Kemny se nedochovalo, ale zajímavý dům je dobře opečovaný nynějším vlastníkem Správou KRNAP. Jezdí sem na rekreaci především zaměstnanci Ministerstva životního prostředí.

Kauzenbaude čp. 21, tedy Soví bouda, vznikla hned vedle Skalního hradu přestavbou původní chalupy hospodáře Emila Hintnera po univerzitního profesora MUDr. Karl Ludloff z Frankfurtu nad Mohanem. I tady byl v rizalitu balkón, přední veranda měla souvislou řadu oken. Rekreační domy stavěli místní tesaři a truhláři, do stavebních návrhů vkládali své prvky jako ozdobné lišty a laťování. Proto nové domy na první pohled nevybočovaly z okolní zástavby. Výstavní horský dům zanikl po roce 1950 a jeho čp. získal pension Krakonoš.

Villu Hinsberg čp. 111 si nejspíš v roce 1908 nechal v koutě prudké louky nedaleko Mohornova mlýna postavit univerzitní profesor Viktor Hinsberg. Působil jako lékař na klinice ve Vratislavi a při pobytech v Malé Úpě se zapsal do povědomí místních lidí hned několikrát. V roce 1919 zachránil život postřelenému pašerákovi Stefanu Braunovi z Pěnkavčího vrchu. Ve své chalupě ho operoval a ještě čtrnáct dní ošetřoval, aby se úřady nic nedozvěděly (též VV 17/2001). Lékař svůj rekreační dům nazýval Dračí vila (Drachenvilla) a pořádal tu setkání sousedů ve starém stylu. Lidé se ustrojili do tradičních svátečních obleků a v hlavní místnosti doktorova domu vyzdobené starými obrázky, políčkami s talíři a dobovým nábytkem za doprovodu živé muziky předli len na přinesených kolovrátcích. O osudu rodiny doktora Hinsberga zatím nic nevíme, jeho chalupa byla v roce 1945 konfiskátem, jako ostatní domy v Malé Úpě. Dřevěnou památku v roce 1981 nahradila čtyřpodlažní podniková bouda typického normalizačního stříhu. Dnes pod jménem Honziček slouží rekreaci zdravotníkům z pražské nemocnice Motol. Že by tu operovali postřelené místní obyvatele nevíme, možná se to vynese až o dvě generace později, jako u Stefana Brauna.

Modrý pavilon čp. 112 hned vedle skalního výchozu nad Spáleným mlýnem postavil jako běžnou půlštukovou chalupu ještě před Velkou válkou Johann Kirchschrager. Choval tu čtyři krávy a nejspíš z finančních důvodů dům asi roku 1925 prodal Ernstu Fischerovi z Vratislavi. Ten nechal téměř novou chalupu přestavět pro rodinu rekreaci. Dodnes je výrazným prvkem především polygonální přední rizalit s helmovou střechou. Po válce dům využívala podniková rekreace chemických závodů z Prahy a Kralup. Od léta 2004 je Modrý pavilon kulturní památkou a po příkladně citlivé rekonstrukci slouží k trvalému bydlení i jako rodinný pension.

V Horní Malé Úpě tři ze čtyř privátních rekreačních domů vznikly až po Velké válce. Pozemky pro vily Schottky čp. 103 a Hamburger čp. 107 prodal hospodář Johann Sagasser z čp. 17. Další vily Schäfer čp. 108 a Hendel čp. 118 stojí v lokalitě Nové Domky. Všechny rekreační domy z té doby obohatily architekturu Malé Úpy a jsou zpracované ve webové databázi Archa Krkonoš.

Informační centrum provozuje obec Malá Úpa na Pomezních Boudách. Nová instalace věnuje samostatný prostor havárii nákladního vojenského letadla JU-52 na úbočí Sněžky v únoru 1945. Vedle již dříve vystaveného osmiválcového motoru přibýly další díly letadla, dobové fotografie i přehled největších leteckých havárií v Krkonoších. Naproti informačnímu centru je opravená horská bouda Hořec s kavárnou v přízemí. Jedná se o ukázkový příklad rekonstrukce historického domu z roku 1928, kdy správně dostala přednost oprava před demolici a realizací novostavby. Vzniklo další příjemné místo na stále oblíbenějších Pomezních Boudách s již vyhlášeným pivovarem Trautenberk. V informačním centru vás nasměruje na vycházkovou trasu okolo Malé Úpy, Hornickou stezku, i s dětmi na Pohádkovou stezku nebo ke zdolání Maloúpských tisícovek. V expozici infocentra je vystavený původní hodinový stroj z pražské dílny Leopolda Plesnivého z roku 1882, který ve věži kostela nahradil nový s moderním pohonem. Obec je vlastníkem kostela svatého Petra a Pavla v klidném historickém centru Malé Úpy a usilovně se snaží o jeho záchranu a zvelebení. Letos v květnu se završila obnova varhan vyrobených už roku 1833 Wenzelem Kunzem. Opravy jsou finančně náročné, obec je vděčná za jakýkoliv příspěvek. I pro chalupáře je to možnost, jak se přihlásit ke komunitě ve svém přechodném domově.

Galerie Celnice na Pomezních Boudách připravila letní výstavu fotografií Pavla Musila. Hradecký autor fotografuje především hory, tedy i Krkonoše.

Informační centrum Horní Malá Úpa, Pomezní Boudy, PSČ 542 27, tel.: 499 891 112, e-mail: info@malaupa.cz. Je otevřené denně od 9 do 16.30 hodin, mimo sezónu od 10 do 15. Dobře se tu domluvíte německy i polsky. Transparentní účet záchrany moloúpského kostela je u České spořitelny 4691943339/0800 (IBAN CZ67 0800 0000 0046 9194 3339). www.malaupa.cz

Jeden ze tří devítiválcových motorů BMW v místě zřícení pod Sněžkou a v expozici věnované havárii dopravního vojenského letadla Junkers JU-52 v informačním centru na Pomezních Boudách.





Letokruhy nejstaršího smrku Krkonoš

Dendrochronologie je metoda datování stáří dřeva využívající mikroskopicky měřenou šířku letokruhů dřeva s přesností setiny milimetru následně přenášenou do speciálního programu v počítači. V letokruhové sérii se potom hledají odchylky od normálu. Rozdíly v letokruzích se přiřazují k zaznamenaným anomáliím v počasí, jako byly suché roky, drsné zimy, chladná léta a také imisní zatížení. V naší době zanechaly nejvýraznější stopy v letokruzích kyselé deště doprovázené přemnožením housenek motýla obaleče modřínového na konci sedmdesátých a v průběhu osmdesátých let minulého století. Tehdy ve vyšších polohách smrky nevytvořily letokruhy, jako by ani nežily. Čím více chronologií je zpracovaných, tedy časově zařazených vzorků dřeva, tím přesněji se mohou datovat odebrané vývrtky z trámů chalup. Jiným zdrojem datované letokruhové chronologie jsou dřevěné historické stavby. Badatelé Martinu Jandovi jsme poskytli kusy dřevěných trámů ze zbourané České boudy na Sněžce. V době vzniku roku 1868 patřila do katastru Horní Malé Úpy a předpokládalo se, že užitě dřevo těžili co nejbliž vrcholu. Překvapivě to letokruhová chronologie vyvrátila. Zato se podle vzorků ze živých stromů badatelům podařilo určit stáří několika chalup. Dvě nejstarší z Dolního Maršova a z Horních Alberic vznikly kolem roku 1710, čtyři zkoumané chalupy z Malé Úpy pocházejí z první poloviny 19. století. Nejstarší částí chalupy bývá krov, který se jen doplňoval novými prvky. Proto při určování stáří domu je důležité posoudit pozednice, vaznice, hambalky a krokve, jestli někde není letokruh jedna. Je to původní oblina ponechaná při tesání trámu. Tato vrstva je z doby, kdy byl strom pokácený a dům postavený. Pro zjednodušení jinak dosti složité metody můžeme přirovnat ke srovnání získaného vzorku letokruhů v trámu s již časově zařazenou sérií letokruhů z živých stromů. Jako bychom hledali shodu dvou čárkových kódů ze stejného místa. Čím více je datovaných sérií letokruhů z Krkonoš, tím přesněji se určí stáří dřeva, ze kterého jsou chalupy postavené. Základní práce v tomto vykonává Václav Tremel z Přírodovědecké fakulty UK v Praze se svými studenty. V roce 2006 jsme jim pomohli vytipovat chalupy se starými krovy. V Malé Úpě většinou se starší středovou vaznicí a maloúpským senikovým vikýřem. Věříme, že výzkum a datování domů bude na fakultě pokračovat.

Malou Úpu tvoří luční enklávy obklopené lesy. Ty nejstarší přirozené porosty najdeme v nejvyšších polohách především ve Lvím dole na Svorové hoře, Kouli, Rennerově hoře a Sněžce. Říkáme jim klimaxové smrčiny. Naproti tomu v polohách pod 900 metrů vytvořili lesníci kvůli hospodářskému využití umělé monokultury smrku ztepilého. Z vrcholu Sněžky vybíhá směrem do Lviho dolu hřeben, kterému říkáme Prostřední hora. Klimaxový prales při horní hranici lesa nebyl nejspíš nikdy vykácený, protože dřevo nešlo dostat do údolí. Už zpráva úředníků ze září 1609 říká: „Nahoře na vrchu tolikéž něco starého dříví stojí a k vodě připraveno býti nemůže.“ Tady na Prostřední hoře v roce 2006 diplomant Martin Janda se svým pedagogem Václavem Tremlem našli v nadmořské výšce 1 305 metrů nejstarší strom s nejdelší letokruhovou sérií. Smrk má v obvodu přes tři metry, proto provedli řadu vývrtů nebozetzem, než se trefili do středu s nejstarším letokruhem. Přírůstový nebozetz umožňuje vytažení nepřerušené série letokruhů později zpracované a převedené do grafu. Podle letokruhů smrk začal růst před rokem 1687. Závrtky jsou ve výšce 1,3 metru, než semenáček doroste do této výšky tady trvá nejméně dalších deset let. Jestli chybí alespoň pět letokruhů v osmdesátých letech minulého století jako u většiny smrků zasažených imisemi, je jeho stáří nejméně 336 a možná také přes 350 roků. Smrk má krásně tvarovanou úzkou hustou kuželovou korunu. Každý rok se k němu na lyžích nebo v létě pěšky vypravíme. Jde pozorovat i dalekohledem z Traversu. Zatím je zdravý, v zimě 2022 měl hodně šišek. Nedaleké porosty hynou pod náporom kůrovců, „náš“ smrk zatím odolává. Další více než tři století staré stromy vědci našli na protějším svahu Svorové hory a také v závěru Labského dolu. Ovšem zatím nejstarší roste v Malé Úpě kousek pod vrcholem Sněžky.



Žacléřský stolperstein pro Elsu Löwitovou

„Kupní smlouva byla zkontrolována zejména ve věci přiměřenosti prodejní ceny dle řádných poměrů a lze ji označit za přiměřenou. Proti výši ceny není námitek. Pouze v bodě VI. uvedené právo užívání, ve kterém si prodejce, jakožto židovka, vyhrazuje právo doživotního bezplatného užívání bytu, odporuje zájmům německého lidu – toto doživotní bezplatné užívání bytu pro židovku nepovažují za vhodné a nedoporučují okresnímu hejtmánovi schválit tento odstavec z výše uvedených důvodů.“ Citace je z písemného vyjádření starosty města Žaclěře ke kupní smlouvě uzavírané mezi Elsou Löwitovou a Ernstem Ulrichem ze 17. listopadu 1938.

Paní Elsa vycítila hrozící nebezpečí a snažila se zachránit svůj podnik – Výrobu likérů, octa a pálenek, který v Žaclěři rodina vedla již ve třetí generaci. Záchrana spočívala v prodeji podniku dlouholetému zaměstnanci, člověku, který byl srozuměn s jeho chodem, Ernstu Ulrichovi a jeho společníku Johannu Strihavkovi. Stále doufala v setrvání v Žaclěři, však marně, jak vyplývá z výše uvedeného úryvku.

Rod Löwitových a paní Elsa

Do historie Žaclěře se Löwitovi zapsali zejména úspěšným podnikáním ve výrobě likérů, ovocných šťáv, octa, sodovky, lahvování piva a provozováním pohostinských zařízení v širokém okolí. Po krátkou dobu vlastnili také papírnu v Prkenném Dole, tu však už roku 1872 prodali novému majiteli. Löwitovi se svými likérnickými produkty slavili významné úspěchy, když kupříkladu v roce 1904 získali státní cenu na Mezinárodní výstavě zhodnocování lihu (Internationale Ausstellung für Spiritusverwertung) ve Vídni. Rodinná likérka měla hlavní provoz na žacléřském náměstí v domě čp. 14 s výrobnou ve dvoře za domem. Ženy Löwitovy byly vždy nesmírně čínorodé a neúnavné. Paní Elsa, rozená Koblitzová, původem z Broumova, si vzala Hugo Löwita. Spolu s manželem vedli podnik od roku 1900, kdy jej Hugo převzal od svého otce Ignaze. Roku 1932 však Hugo náhle ve věku 63 let zemřel a Elsa se plně ujala vedení likérky, podnik úspěšně modernizovala. Netušíme, že o několik málo let později život a osud celé rodiny zasáhnou kruté události. Paní Else bylo umožněno žít v Žaclěři do osudného roku 1938. Její kroky pak směřovaly do obce Těchlovice u Hradce Králové, odkud byla 21. prosince 1942 převezena transportem do Terezína. Stopy se ztrácejí v Osvětimi po deportaci v lednu 1943. Téhož roku zemřela.

První kámen v Krkonoších

Je nám potěšením a ctí, že si můžeme památku této ženy připomenout v podobě Stolpersteinu, který je prvním svého druhu v Krkonoších i v Podkrkonoší. Kámen byl uložen při příležitosti slavnostního otevření zrekonstruovaného žacléřského náměstí 10. července 2021. Podařilo se jej získat díky spolupráci s předsedou Pražské židovské obce panem Františkem Bányaem, který pomohl žacléřskému muzeu oslovit autora projektu Güntera Demniga a zúčastnil se uložení kamene. Stolpersteiny,

tedy kameny, o které máme klopýtnout, mají podobu betonové dlaždice s mosaznou destičkou a textem připomínajícím konkrétní osobu. Ukládání má již třicetiletou tradici a rozšířilo se po celé Evropě. Na žacléřském kameni umístěném v dláždění v podloubí domu čp. 14, stojí: „Zde žila **ELSA LÖWITOVÁ**, nar. 1880, deportována 1942 do Terezína, 1943 do Osvětimi, zavražděna.“

Osudy dalších členů rodiny

Příběh rodiny byl dlouho zahalený tajemstvím. Else a Hugovi Löwitovým se v Žaclěři narodily dvě děti, syn Kurt a dcera Elsa. Kurt se stal úspěšným podnikatelem a působil jako ředitel textilní továrny ROHA Vrchlabí. Jeho manželka Adéla Krása z Prahy byla sestrou hudebního skladatele Hanse Krásy, autora slavné dětské opery Brundibár, která hluboce ovlivnila terezínské děti. Kurt Löwit žil se svou rodinou ve 20. a 30. letech střídavě ve Vrchlabí a v Praze. V roce 1938 se jim podařilo vycestovat do Londýna. Až v roce 2014 se díky sociálním sítím Městskému muzeu Žaclěř podařilo v anglickém Wellingborough nalézt a kontaktovat potomky Löwitových, konkrétně paní Annu Seamark s rodinou. Ve stejném roce navštívili Žaclěř a poprvé se seznámili s příběhem svých předků, který byl pro ně do té doby neznámý. Osud Elsy Löwitové mladší se zatím nepodařilo odhalit, rodina Seamarkova neměla o její existenci ani tušení. V expozici muzea si prohlédli i část věnovanou Löwitově podniku v Žaclěři.

Stolpersteiny nám připomínají, že svoboda není samozřejmostí, jsou varováním před diktátorskými a utlačovatelskými režimy, které jsou bohužel i dnes velkým nebezpečím. Je potěšující, že se Stolpersteiny nadále rozšiřují i do dalších měst v Podkrkonoší, například do Trutnova nebo Vrchlabí.

Městské muzeum Žaclěř a Turistické informační centrum, Rýchorské nám. 10, 542 01 Žaclěř, tel. 499 739 225, e-mail: muzeum@zacler.cz. Je otevřeno denně kromě pondělí od 9 do 16 hodin.

www.muzeum-zacler.cz

www.zacler.cz

Jediná známá fotografie Elsy Löwitové s dětmi Elsou a Kurtem.





Plovárna Rübezahl – Krakonoš v Sejfech byla v létě 1935 plná. Dnes je tu mnohem klidnější Retropark s lesní plovárnou otevřenou v červenci a v srpnu denně od 10 do 18 hodin.

Oteplování Krkonoš způsobené lidským počínáním přináší méně sněhu v zimě a více horkých dní v prodlužujícím se létě. Ani adresa Temný Důl nás zcela neochrání před dopadem klimatické změny, přestože v horkých dnech tu je až o pět stupňů chladnější než třeba v Praze. Proto stále častěji v turistickém informačním centru odpovídáme na dotaz: Kde se můžeme ochladit?

Rozlišujeme koupání s plaváním nebo jen smáčení. Není divu, že někteří naši spolužáci ještě na základní škole neuměli plavat. Jestliže je rodiče nevzali někde ke stojaté vodě, zbývala řeka Úpa s „teplou“ vodou okolo deseti stupňů. Hlubší místa pro plavání jsou pod jezy, ale „pláže“ nebývají snadno přístupné. Přesto máme v Temném Dole jednu, které říkáme „Dunkeltal Beach“, a v nejteplejších dnech roku vydržíme pár minut plavat v protiproudu. Maminka Jarmila vyrůstala v Malých Svatoňovicích hned vedle koupaliště a plavání ji potom v Maršově velmi chybělo. Ještě jsme s ní stihli před zrušením několikrát navštívit koupaliště v Peci. Potom jsme jezdili do Mladých Buků a přes kopec se trmáceli k lesní plovárně Sejfy. Tam bývalo úplně plno, poznal jsem kluky ze sousedních obcí, třeba pozdějšího starostu Janských Lázní Jirku Hradeckého, bratry Pavla a Otu Tlachače ze Svobody a také rodinu Antonína Tichého, dnes redakčního kolegu. K Retroparku Sejfy s padesátimetrovou lesní plovárnou se nyní snadno dostaneme autem a je to opravdu skvělé místo pro plavání uprostřed přírody. I voda je teplejší než před padesáti lety (www.lesniplovarna.cz). Později rybář z maršovského rybářského spolku Karel Horáček navrhl založit rybník. Přestože je v Dolních Lysečínách a napájený Lysečinským potokem, říká se mu Albeřický rybník. I dnes sem chodí lidé plavat, na boční hrázi jsou rovná místa pro ležení. Rybáři slušné hosty tolerují. Tím jsou lokality pro plavání v přírodě v údolí horní Úpy vyčerpané. Koupání v tůňkách a pod vodopády je úplně jiný adrenalin, vidíme a slyšíme, že stále populárnější. V podstatě na každém horském potoce jsou místa,

kde se můžeme ponořit do studené vody, i v létě mívá pod deset stupňů. Průkopník koupání v přírodě známý lékař a člen Horské služby v Peci Miroslav John zvaný Johnny se pravidelně chodil otužovat do tůně řeky Úpy pod přehradou v Bukovém údolí v centru Pece. Několik pěkných nádrží je v Malé Úpě pod říčními přepážkami mezi Spáleným Mlýnem a osadou Smrčí a také v údolí Černá Voda. U mostu k Pěnkavčí cestě je dokonce cedulkou označené koupací místo. Naši přátelé Helena a Michal se tu koupou i v zimě, párkrát jsme se přidali. Dobré smáčecí místo s odstavnou plochou pro auto je u mostu pod zastávkou Černá Voda. Hluboké tůně, peřeje a nízké vodopády najdeme na každém prudce klesajícím potoce. Čím vyšší je vodopád, tím hlubší se dole vytvoří tůň. Letní túry směřujeme do údolí s takovými potoky a víme, že řada zdejších obyvatel má svoje oblíbená ochlazovací místa. Ikonické koupací vodoteče s ohlazenými žulovými vodopády a tůňkami jsou v Bílém Labi ve Špindlerově Mlýně a na Mumlavě v Harrachově. V kraji pod Sněžkou je nabídka co do krásy skromnější. Ve Velké Úpě ve Vavřincově dole na stejnojmenném potoce je jen kousek nad první zatáčkou horské silnice oblíbený vodopád s tůň. Také v přítoku zvaném Tippeltův potok jsou v kapradí schované vodopády s tůňkami. Několik takových míst leží u modře značené cesty v Javořím dole. Ze všech potoků v Peci je nejlepším koupacím místem Zelený důl s několika přístupnými tůňkami. V Růžovém dole odbočuje z hlavní cesty pěšina k vysoké přepážce s nádrží u Boudy pod Studniční. O kus výše je největší přepážka v údolí, kde je možné dokonce plavat. V Malé Úpě jsou pěkná místa na Jelením potoce ve Lvím dole a několik tůní je v bočním Messnerově dole s krásným trailem pro milovníky zapadlých míst Krkonoš. V Janských Lázních je známým místem pro smáčení Klausovův důl. V dolní části jsou fotografie vyhledávané tůně a vodopády. Nejlepší místo pro horské koupání je až nahoře pod Pardubickými boudami u velké, sto dvacet let staré regulační přepážky.

Jedno z mála koupališť v horách bývalo na Jeleních loukách a mělo ohřívanou vodu, 1933.



Kvalitní turistické mapy třeba od vydavatele ROSY v měřítku od 1:15 po 25 tisíců mají zakreslené i ty nejnižší vodopády, jak je zaznamenal geomorfolog Vlastimil Pilous. Spolu se zakreslenými vycházkovými trasami a především trailů podle návrhu Veselého výletu je dobrá mapa nejlepší pomůckou k poznávání zastrčených míst s možností se vykoupat. Takové mapy doporučujeme turistům a zájemcům o poznání Krkonoš, mapy v telefonech jsou proti tomu slepé. Mnohá krásná koupací místa jsou v mapě vyznačená a v terénu uzavřená klidovým územím. Vycházky s ochlazením jsou jen jednou z řady aktivit měkké turistiky, základním předpokladem je vyjít ven a mít touhu poznat něco nového. K tomu je kraj pod Sněžkou i v čase tropických veder skvělým místem.

Vodní toky s rybářským právem po staletí patřily krkonošské šlechtě. Při pozemkové reformě Czernin-Morzinové o správu na řece Úpě i přítocích přišli. Už státní majetek si v roce 1933 pronajala nově vytvořená rybářská organizace založená českými zaměstnanci většinou ze státní správy. Předsedou rybářského spolku se sídlem ve Svobodě byl vedoucí nádraží ČSD František Novotný, nájemce Sokolské boudy na Černé hoře Jan Černý a lesmistr polesí Červený Vrch Adolf Křepelka, jednatelem spolku správce lanovky na Černou horu Stanislav Fetter a pokladníkem úředník maršovského okresního soudu Arnošt Silbernagl (též VV 48/2017). Pro zarybnění a zvýšení obliby sportovního rybaření založili umělou liheň pstruhů. V Maršově IV. rybáři koupili někdejší jatka řezníka Jarského a s přítokem z Lysečinského potoka začali chovat ryby pro vypouštění do povodí horní Úpy. Během války si rybářský revír pronajali od říšské správy rybáři Gottstein, Demuth a Bönsch, ale už 28. května 1945 obnovili český rybářský spolek předválečný předseda František Novotný s finančním strážmistrem Františkem Ponocným. Maršovskou rybárnu místní organizace Rybářského svazu Horní Maršov úspěšně provozovala desítky let, než se liheň přesunula do Dolního Maršova k Černohorskému potoku. Po několika pokusech privátního chovu ryb pro prodej celý areál osířel.

Příběh současného úspěšného chovu lososovitých ryb v Horním Maršově začal v Jeseníkách, kam přijeli místní rybáři Libor Janda a Marek Škarda na dovolenou. Když tam viděli funkční liheň pstruhů, položili si otázku, proč neobnovit opuštěnou rybárnu v Lysečinské ulici v Horním Maršově. I kvůli nevědomosti, jak složité je odchovat vlastní ryby, se do projektu Ryby z hor s vervou pustili. Od mateřské rybářské organizace si pronajali liheň a na protějším břehu Lysečinského potoka několik hliněných dolůků, kde kdysi bývaly sádky s rybníčky, kaskádami a bazény pro odchované ryby. V listopadu 2016 po vyčištění od bahna sem přivedli vodu starým mlýnským náhonem, poškozené části jim kameník znovu vyšetřoval. Celý areál museli zabezpečit proti volavkám a vydrám a tím alespoň omezit jejich pronikání k rybám. Hlavně musí chránit kaskády s matečnými rybami. Ovšem největší škodu jim způsobil velký stavební vak, který ucpal přítok do sádek. Za tři hodiny bez čerstvé prokysličené vody plavaly všechny ryby břichem nahoru. Marek Škarda provozuje v kraji pod Sněžkou známou elektrotechnickou firmu, tak dnes průtok hlídají čidla. Už několik let jsou registrovanými chovateli ryb se všemi veterinárními a hygienickými certifikáty a pravidelnými rozbory masa. Brzy po obnově chovu se ukázalo, že hospodské rady zkušených rybářů jsou nedostatečné. Proto Libor a Marek absolvovali intenzivní chovatelský kurz v rybářské škole ve Vodňanech a teprve to je posunulo na profesionální úroveň. Konečně se jim podařilo první líhnouti rybek z jiker. Ve složitém procesu rozhodují minuty, kdy se jikra otevře a může dojít k oplodnění. Na to musí být rybář připravený. Další práce čeká při kulení, kdy se vylihnuou tisíce plůdků. Od začátku věděli, že půjdou pracnou, ale přírodě co nejbližší metodou bez užití léků a jiné chemie. I proto denně vybírají jednotlivé jikry napadené plísní, aby uchránili celý chov. Dno rybníků jim čistí jeseteři sibiřští. Každá velikost lososovitých ryb dostává své vlastní krmění. Používají to nejlepší na trhu dovážené z Dánska. Podle odborného tisku provozují nejvýše položenou liheň v republice s jímáním vody téměř v šesti stech metrech. Z toho plyne výhoda studené vody bez problému s okysličením, v horkých dnech ovšem vykoupená menším přírůstkem ryb. Většinou tu mají i několik kaprů a sumců, kteří v horské vodě nepřirůstají, dokonce se zmenšují. V takových přírod-

ních podmínkách pstruzi narostou za rok až o pět centimetrů méně než v teplejší vodě v líhni v nedaleké Svobodě nad Úpou. Pstruzi a siveni z Lysečinského potoka dosáhnou prodejní váhy do půl kila za dva roky. Z velkochovů v obchodních řetězcích kupujete stejně velkou rybu „udělanou“ za šest měsíců.

Výborná, a přitom levná večeře

V rybárně si z kádě vyberete mezi druhy pstruh zlatý, potoční, lososovitý a duhový nebo oblíbený siven americký. Poslední dva druhy jsou k odebrání po celý rok. Ryby v Maršově kupuje i nejlepší hotel v Peci pod Sněžkou. Ke zdravé večeři stačí čtyřlístková ryba, kterou před vámi zváží a vykuchají. Rychlá a snadná příprava lososovitých ryb s kouskem másla, trochou soli, pepře, citrónu a krajíčkem dobrého chleba představuje náš oblíbený oběd nebo večeři. Ryby jsou k dostání celý rok vždy ve čtvrtek odpoledne, ale protože rybáři musí každý pracovní den dvě hodiny sádky ošetřovat, můžete se po telefonické domluvě pro čerstvé zdravé ryby zastavit denně. A zdravé tady platí pro ryby i pro konzumenty. Kvůli tomu už spolu Marek a Libor na dovolenou nejedí, jeden musí vždy pečovat o liheň.

Ryby z hor v Horním Maršově, Lysečinská ulice čp. 90, prodej ryb vždy ve čtvrtek od 16 do 18 hodin, po telefonické domluvě po 14. hodině i v dalších dnech mimo neděle, tel. 605 713 629, 737 861428.

www.rybyzhor.cz

Rybář Marek Škarda ukazuje odchované roční pstruhy, kteří za další rok dosáhnou „pánvičkové“ váhy. Při tom na chovatele ryb zaškoluje i syna Michala.



Lesní bouda

Luční enkláva s osamocenou Lesní boudou na hřebenu mezi Liščí a Černou horou s rovinou v nadmořské výšce 1 100 metrů je dobrým místem pro krátkou zastávku v restauraci či pro letní i zimní pobyt. Bouda má štěstí na polohu a hlavně na majitele, kteří se o tradiční horský dům a krásné louky od roku 1996 starají. Podařilo se jim spojit tři různé profese, z čehož nají prospěch hosté, příroda i jejich rodina. Lesní bouda je od 18. století horskou farmou. Už více než sto let poskytuje hostům ubytování a vyhlášena je zdejší restaurace s několika specialitami. Hospodářství získalo jako první v Krkonošském národním parku certifikát ekofarmy. Tomu je přizpůsobené hospodaření a je to vidět na louce. Docentka Alena Mládková je botanička se specializací na horské druhy rostlin. Její vyprávění o loukách kolem Lesní boudy v naší redakční kanceláři byla jedna oslavná báseň. Vyjmenovala třicet zajímavých druhů, z nichž některé jsou vzácné a mnohé krásné, jako třeba čtyři druhy orchidejí, lilie zlatohlavá, violka sudetská a především zcela výjimečná vachta trojlístá. Ta tu byla kdysi zaznamenána, potom ztracená a díky hospodaření se zase objevila. Pečlivá sklizeň sena a pastva zvířat přináší vedle pohledné krajiny hospodářský přínos boudařům. Díky vlastnímu chovu ovci jsou zdejší jehněčí speciality v restauraci cenově přijatelné. Ovce už vidíme i na nedalekých Hrnčířských boudách a Liščí louce. Hospodář Michal Kreipl s obavou očekává, do kterého stáda vběhnou vlci. Na louce jeho rodina pozorovala vlka v květnu i v červnu. Na Lesní žijí tři generace boudařů. Zakladatelka kvalitní služby v horách Markéta Kreiplová spolu s manželem Pavlem už provoz předala mladším se vzděláním pro hospodářství a cestovní ruch. Olga a Michal Kreiplovi vychovávají své děti uprostřed přírody na hřebenech hor. Tomáš a Anna už jsou dost velcí, aby mohli na konci zimy pozorovat tokající tetřívky na louce pod boudou, než je ráno odvezou do školy v Peci. V září kolem boudy troubí jeleni, ale na louku nevyjdou. Asi jim vadí, že se tu pasou ovce a kozy. V létě se děti koupou v bystrině porostlé mechem. I když v tůních nejde plavat, jsou to nejen pro ně krásné vycházky. Nejbližší kamarádka mladší Aničky je Danielka z Husovy boudy. Jsou spolu ve školce a často i potom odpoledne, když jim maminky připraví společný program, třeba šipkovanou v okolních lesích. Občas s tátou chodí krmit zvířata do stáje, přitom dovádějí na seně. Poznávají, že zvířata nejsou domácí mazlíčci, ale součástí úspěchu jejich restaurace. Rodiče vědí, že jen tak další generace získá vztah k boudě, horám, sousedům a možná jednou převezme úděl horského hospodáře. Boudaři jsou stejně ohroženým druhem jako tetřívci v okolních lesích a na planinách. Náročná práce, nedostatek personálu i nejistota úspěšnosti podnikání nahrává developerům, kteří by kvůli výdělku přeměnili Krkonoše i s hřebenový-

mi boudami na jeden velký dům s rekreačními byty. Hosté se rozhodují, jestli chtějí přijet do anonymního apartmánu nebo ke konkrétním lidem se znalostí hor. Kreiplovi a spolupracovníci se v Lesní boudě snaží, aby zachovali tradici horské boudy. Ubytování hosté tady poznají osobní přístup a vstřícnost, zažívají pravé Krkonoše. Děti sem přijíždějí se školními či zájmovými skupinami a odvázejí si poznatky z pobytu v horách a v tradiční krkonošské boudě. Věříme, že některé atmosféra dřevěného domu, horské louky a lesa, čerstvé povětří i sdílené zážitky s kamarády přivedou do hor i v dalších letech.

Horská restaurace

Klasickou pochoutkou Lesní boudy jsou sekané jehněčí biftečky, nyní v létě podávané s lehkým bramborovým salátem. Krkonošské sejkory, starý tradiční pokrm z brambor, se zde připravují na několik způsobů, dle aktuální sezóny s houbovým ragú nebo se zelím a škvarky. Kdo dá přednost sladkým dobrotám, ochutná například krkonošský perník nebo tradiční borůvkový koláč. Specialitou jsou krkonošské sýry podávané na různé způsoby. Oblíbená kombinace je s červenou nakládanou řepou, hruškovým gelem a libečkovou majonézou. Jinou chuť má bylinný smažený sýr. Mezi další speciality patří i zdejší šlehaný kozí tvaroh s typickým žahourem. Žádaným jidlem jsou i smetanové halušky s kozím sýrem, cibulkou a špekem. Do stálé nabídky patří klasické borůvkové knedlíky i hotové pokrmy. Na krkonošských boudách si především při zimních túrách hosté dávají horkou polévku. Doporučujeme typickou krkonošskou polévku zvanou hladká Ančka, tedy krémovou houbovou polévku s bramborami. Stálí hosté na Lesní boudu chodí především kvůli specialitám spojeným s produkty z horské farmy. Část pečiva se peče v místní kuchyni. Točí se tu piva Konrad a Bernard včetně nealkoholického s příchutí gregu. Specialitou mezi likéry je Čert.

Milovníci hor tu najdou ubytování s polopenzí v malých útulných pokojích. Snídaně jsou bufetové, večeře je s obsluhou a výběrem ze dvou jídel. Ubytování hosté si v létě užijí večery s grilováním u otevřeného ohně u bazénu. Pro školní skupiny připravují plnou penzi případně i se svačinami. Restaurace pro příchozí hosty zůstává otevřená dle sezóny od 10:30 do 17:00, potom se personál věnuje ubytovaným. Aktuální informace o provozu restaurace najdete na webových stránkách boudy.

Lesní bouda, ač v Peci pod Sněžkou, má poštovní adresu: Černý Důl čp. 187, PSČ 543 44, tel: 736 678 302, e-mail: info@lesnibouda.cz, www.lesnibouda.cz, příznivé ceny, domluvíte se anglicky i německy.

Horská farma s restaurací Lesní bouda.



Wellness hotel Bouda Máma a Pecký pivovar

Zakladatel úspěšného resortu Vladimír Nikl své heslo Udělej to hned přenáší na čtyřiatřicet zaměstnanců hotelu, z nichž je deset na placu v hotelové a pivovarské restauraci. Proto tu vše funguje, jak má, objednávky ubytování jsou vyřízené obratem. Každý požadavek hosta se okamžitě řeší a základem je osobní přístup. I proto se do hotelu Bouda Máma vrací přes osmdesát procent hostů a firemních akcí. Ředitel hotelu Radek Ort k tomu dodává, že náčelník, jak Vladimírovi spolupracovníci říkají, od přeměny zanedbané boudy Máma na čtyřhvězdičkový wellness hotel započaté roku 1998 vždy dbal, aby inzerované a nabízené služby byly skutečně k dispozici. To platí při využívání hotelového bazénu stejně jako v hotelové restauraci s terasou, kde si hosté i místní dávají hotová jídla nebo denní menu za výhodné ceny. V pivovarské restauraci jsou vedle specialit na grilu včetně steaků a uzeného masa i tradiční česká jídla k pivu jako utopenci, burty na černém pivu či pivovarský guláš. Velkou pozornost věnují firemním akcím, které ocení polohu hotelu v přírodě, přitom kousek od centra Pece pod Sněžkou. Součástí pivovarské restaurace je sál až pro devadesát účastníků a v patře menší pro třicet. Vedení hotelu pomáhá s přípravou programu, většina skupin využije komentovanou prohlídku pivovaru s ochutnávkou. Teambuildingové akce orientují větší část programu do přírody i s výletem na Sněžku nebo do okolí s průvodcem na zapůjčených elektrokolech. Hotel spolupracuje s organizátory venkovních letních i zimních aktivit Yellow Point nebo K+K Ski School. Stačí se dohodnout na zadání a prioritách, hotel vše zařídí hned.

Hotel v horách

V Růžovém dole nedaleko oblíbené vycházkové cesty do Obřího dolu vznikl areál Wellness hotelu Bouda Máma. Po modernizaci a rozšíření původního dřevěného domu přibyl v sousedství čtyřhvězdičkový hotel. Do objektů s dobře vybavenými hotelovými pokoji a apartmány se vstupuje vlastním vchodem s lyžárnou se skříňkami a sušáky na boty. Wellnessový program tvoří především bazén s protiproudem a vířivkou. Po ochlazení v Kneippově lázni mohou následovat masážní sprchy. Pro hosty je připravená relaxační část s absolutním klidem a čtyřmi saunami. Vyberou si mezi tradiční finskou, solnou, laconiem nebo bylinkovou. Novinkou je turecká parní lázeň. Sportovní vybavení hotelu nabízí hřiště na squash, stolní tenis, posilovnu se sedmi stroji včetně kola na spinning a stepper. Venkovní hřiště na tenis, volejbal a nohejbal se v zimě mění na oblíbené kluziště navštěvované hosty ze širokého okolí. Jinou

zábavu poskytuje bowlingová dráha nebo biliár. Nejmenší děti se zabaví v dětském koutku. K hotelu patří lyžařský vlek se zasněžovanou sjezdovkou. Vlastní skibusy dopraví sportovce rychle do skiareálu. Vozy hostů parkují v údolí v hotelových garážích a na vlastním parkovišti. Před recepcí je vyveze hotelové taxi. Vedle hotelu je druhá restaurace s grilem a pizzerií, na kterou navazuje Pecký pivovar. Na jídlo a ochutnávky piva sem přicházejí turisté i místní z celého údolí.

Pivo Sněžka

Součástí hotelu Bouda Máma je pivovar. Jméno piva Sněžka není jen obchodní značkou. Pro vaření je důležitá kvalitní měkká voda, kterou poskytuje historické jímání na svazích Růžové hory. Sládek vytvořil nová piva v malých objemech, a proto s poctivou chutí. Znalci hledají tradiční chuť českého piva v minipivovarech, kde je nefiltrují a nepasterizují. Pivo Sněžka se vaří kombinací různých sladů a pěti druhů chmele včetně speciálních na svrchně kvašená silnější piva. Pak se přidají pivovarské kvasinky a sládek zvolí, při jaké teplotě nechá přeměnit cukr na alkohol. Následuje nejméně měsíční zrání v nerezových tancích. Pecký pivovar letos vaří šest druhů piva Sněžka. Základem je spodně kvašená světlá výčepní desítka, světlý ležák dvanáctka plzeňského typu, tmavá silná svrchně kvašená třináctka a speciální pivo IPA o „krkonošské síle“ 1 603 metrů, vlastně 16,03 stupňů. Nabídku doplňuje speciál v podobě silného svrchně kvašeného piva 14° RED IPA a spodně kvašený nakuřovaný ležák 13°. Na nových recepturách spolupracují s Českou zemědělskou univerzitou v Praze. Letošní novinkou je svrchně kvašené pivo Summer Ale 11°.

Vedle ochutnávky piva nabízí pivovarská restaurace speciality z grilovaného masa i vlastní udirny. Součástí pivovaru je i moderní pivní lázeň přístupná i neubytovaným hostům. Všechny druhy piva Sněžka se čerpají i v hotelové restauraci. Obě jsou jen deset minut od dolní stanice lanovky na Sněžku, otevřeno mají po celý rok denně od 11 do 23 hodin. Lahvové pivo Sněžka v litrových a půllitrových lahvích i v dárkovém balení je k dostání na několika místech v údolí, včetně obou provozoven Veselého výletu.

Pecký pivovar a Bouda Máma Wellness hotel v Peci pod Sněžkou
čp. 124, PSČ 542 21, majitel Vladimír Nikl, tel. hotel: 602 304 989, tel. rezervace ubytování: 244 465 666, e-mail: hotel@boudamama.cz, www.boudamama.cz. Domluvíte se i německy, polsky a anglicky.

Hotel Bouda Máma je dobrým místem i pro rodiče s dětmi.



Sládek Jan Kubinec vaří speciální pivo IPA o magické síle 16,03°.





Averz pražského groše z Horních Albeřic.

Nejsme sběratelé mincí. Na burzách kupujeme fotografie a pohlednice a přitom vidíme plná alba, mísy i kbelíky levných mincí. Bez souvislosti jejich nálezů jsou pro nás bezcenné, i když mohou být ze zlata, stříbra nebo dva tisíce let staré. Zato mince jako doličný předmět k příběhu z našeho kraje je cenný, i když je třeba jen z hliníku.

1300 Objev pražského groše Alešem Říhou v Horních Albeřicích v létě 2022 pomohl osvětlit dobu založení nejstaršího sídla v našich horách. O tom více v povídání o Albeřicích.

1665 Při bádání pro diplomovou práci pojednávající o Lvím dole jsem v roce 1982 v agrárním valu Dolských bud našel něco jako

Korunu z roku 1709 se třemi královskými korunami, jaké známe třeba z dresů švédských hokejistů, někdo vytrousil u staré cesty nad Maršovem 3.



knoflík. Zastrčený a zapomenutý plíšek se po čase v zadní kapse kalhot ošoupal a vyklubal se měďák. Historik Krkonoš a také numismatik Theodor Lokvenc nález určil jako minci polsko-litevského krále Jana Kazimíra II. Do Krkonoš se dostala nejspíš při diplomatické misi litevského knížete Michala Kazimíra Radziwilla v roce 1677. V zápisech z jeho cesty je i popis vrcholu Sněžky vzdáleného od Dolských bud jen pět kilometrů.

1689 Hlavní cesta krajem pod Sněžkou vedla v 17. století Albeřicemi k Malé Úpě s odbočkou do slezské obce Kunzendorf, tedy Niedamirów. Později se jí říkalo Celní cesta. V květnu 2022 tady vypípl a vyvrýpl Jarda Nevole svůj nejhezčí stříbrný tříkrejcar ražený za vlády císaře Leopolda I.

1701 Už v roce 1994 nám vděčný čtenář prvních vydání Veselého výletu Jiří Tutko ze severočeské Bíliny poslal stříbrný krejcar ražený olomouckým biskupem Karlem III. Lotrinským v mincově v Kroměříži. Popsal, jak drobnou minci našel v říčce Úpě nedaleko kapličky v Obřím dole, když se zabývala osvětlená sluncem. Můžeme přemýšlet, jak se dostala do Krkonoš a jak tehdejší horalé vnímali její hodnotu. Stejně záhadný je nález švédské koruny ze stejné doby učiněný Jardou Nevolem nad Maršovem.

1767 Jarda nález své první zlaté mince 1. prosince 2019 emocionálně ještě ten den popsal na webových stránkách Lovec pokladů. Díky dalším nálezům nad Maršovem 3 mohli s kolegou Alešem Říhou definovat linii zaniklé cesty, po které kdysi chodili lidé nejen do starého kostela. Nálezy potvrdily pravidlo, že nejstarší cesty vedly stráněmi vysoko nad neregulovanou řekou Úpou.

1789 Nejen mezi sběrateli oblíbený stříbrný křížový tolar císaře Josefa II. jsem našel v roce 1990 spolu s mincemi z 20. století při odvlhčování venkovní zdi starého kostela v Maršově. Byly tu zahrabané ještě s vyznamenáním z první i ze druhé světové války. Někdo je ve spěchu schoval, než nastoupil do transportu a věděl, že by o rodinný „poklad“ určitě přišel. V hlavách nám zraje projekt malé expozice v opravené oratoři, kde chceme vystavit nalezené předměty nejen z kostela včetně mincí.

1800 Tesaři vkládali při stavbě roubení obytné části domu mince. Nejčastěji do rybyny mezi prvním a druhým trámem. Při rekonstrukci starých chalup jsme jich našli několik, jednou dokonce i se vzkazem. Krejcar našeho císaře a krále Františka I. objevil Petr Tužka Rychetský v nároží chalupy čp. 103 ve Velké Úpě v říjnu 2004. Ještě tam byl stříbrný tříkrejcar z roku 1820, proto víme, že roubení vzniklo až po tomto datu.

1839 Rovné místo na hřebenu mezi Dolními Albeřicemi a Horními Lysečínami připravilo hledačům historie nečekanou koncentraci nálezů. Mezi mincemi různého původu nás zaujal stříbrňák vyzvednutý v létě 2021 Alešem Říhou. Je upravený jako klíček k otevírání pouzdra kapesních hodinek a doplněný šesti českými granáty z každé strany. Předpokládáme, že v údolí nalezené stří-

brné prsteny s rudými granáty jsou ze stejného období a stejné šperkařské dílny. Zatím nevíme, z jaké.

1894 Wenzel Missberger z Maršova 3 míchal v Eichmannově papírně v Maršově 1 směsí pro výrobu speciálních papírů. Vedle toho měl ve své chalupě s dnešním čp. 167 hospodářství s dobytčím a po večerech provozoval ševcovské řemeslo. Od ledna do listopadu 1946 probíhaly řádné transporty starousedlíků do Německa. Lidé znali poctivého Wenzela a před nástupem do sběrného tábora k němu chodili se zlatými a stříbrnými mincemi i prsteny, aby jim je zadělal do podpatku bot. Jen tak je přenesli přes „filcunk“ a nebyli strážemi sběrného tábora okradeni o cennosti, které použili při novém začátku v Německu. Wenzel Missberger takto připravil boty i pro svou rodinu. Jenže potom specialista v papírně s rodinou zůstal a po získání občanství šest zlatých mincí z podpatků vyjmul. Jeden zlaták s nominální hodnotou 20 korun ražby císaře Franze Josefa I. byl protlučený ševcovským hřebíkem. Rodina památné mince opatruje dodnes.

1908 Při bourání roubeného domu čp. 166 na Malé Pláni v Peci, jehož posledním obyvatel byl František Holín, dělníci našli mince z doby starousedlíků. Osm stříbrných z let 1764 až 1900 doplnily měděná půlkopějka cara Mikuláše II. a sovětská dvoukopějka z roku 1936. Při určování mincí označil Milan Vích v roce 2008 ty ražené v Moskvě a v Petrohradu za bezcenné, maximálně za 40 a 60 korun. Přitom pro mě jsou ze souboru nejzajímavější. Půlkopějku si přinesl z Velké války jako suvenýr nejspíš majitel chalupy Josef Bönsch a dvoukopějku jeho syn. Obě mince z Ruska připomínají následky prohraných válek. Po té druhé museli Bönschové a všichni jejich sousedé domov opustit.

1914 Mince, spolkové přívěšky a další nálezy nám pomáhá určovat badatel a sběratel Antonín Tichý. Říká, že osobně nenašel ani zlamanou grešli, ale od známých a přátel několik nálezů dostal. Absolutní „pecka“ byl nález paní Lukavské ze Sluneční stráně čp. 219 ve Svobodě nad Úpou v roce 1978. Něco, co vzdáleně připomínalo minci, poměrně těžké a obalené vrstvou měděnky objevila při podzimním rytí mnohokrát překopaných záhonků na zahrádce u domu z poloviny 30. let minulého století. Po očištění se vyloupila mezi sběrateli poměrně ceněná zachovalá stříbrná třímárka krále Wilhelma II. z německého státu Württemberk



Lovci historie Jaroslav Nevole a Aleš Říha nad starým kostelem v Maršově.

z roku 1914 ražená v mincovně ve Stuttgartu. Hádat, jak se ojedinělá a v kraji netypická mince dostala na pozemek, je čirá spekulace. Nejpravděpodobněji pochází z památního depotu některého z mnoha místních účastníků Velké války.

1953 Vzhledem ke stáří České boudy na Sněžce jsme během demolice zpuštělého domu na podzim 2004 nacházeli mince jen z 19. a 20. století. Zajímavé byly nouzové mince, které si nechal razit majitel Heinrich Pohl při obří inflaci v Německu po první světové válce. David Hudrlík měl za úkol zbourat vyzděnou žumpu mimo půdorys boudy. Na samotném dně našel jen jednu minci. Halíř nám připomíná měnovou reformu z června 1953, kterou komunisté okradli všechny občany republiky. A tento konkrétní peníz i zmar kdysi slavné boudy.

Mince jsou vyobrazené na poslední straně tohoto vydání.

VESELÝ VÝLET[®]

ochranná známka

Sezónní noviny Veselý výlet, Temný Důl čp. 46, 542 26 Horní Maršov, tel. 499 874 298, e-mail: info@veselyvylet.cz, www.veselyvylet.cz, vydavatel/redaktor: Lenka, Miloslav a Pavel Klimešovi, jazyková úprava: Eva Hrubá, fotografie: Josef Bönsch, Fritz Hiltscher, Beata Justa, Antonín Kábrt, Pavel Klimeš, Josef Kovář, Rudolf Kraus, Wenzel Lahmer, Adolf Lehmann, Franz Pietschmann, Jiří Pospíšil, Radko Tásler sen. a archiv vydavatelů, sazba: Tisk Ofset a.s. Úpice, tel. 499 881 171, tisk: Profi-tisk group s.r.o., Olomouc, překlad do němčiny: Hans-J. Warsaw, uzávěrka: 20. 6. 2023, náklad: 40.000 kusů, z toho 25.000 kusů v české a 15.000 v německé verzi. Máte-li zájem o zaslání vydání Veselého výletu (příště 59/zima 2024) poštou, pošlete spolu s adresou 50 Kč, jste-li z České republiky, nebo 200 Kč, jste-li v cizině, nebo si noviny objednejte osobně v informačním centru Veselý výlet v Temném Dole nebo v Peci pod Sněžkou.

Veškerá autorská práva vyhrazena!

Fondy dokumentů z Krkonoš

Nezisková organizace Paměť Krkonoš si vytknula za cíl získat, zpracovat, zatřídit a zpřístupnit historické informace včetně fotografií především z východních Krkonoš. To se týmu v plném nasazení až deseti lidí daří. Do června 2023 jsme do webové databáze Archa Krkonoš® vložili přes 3 500 karet objektů, více než 6 200 osob a celkem 50 tisíc obrazových děl, většinou fotografií. Objekty jsou v databázi k dohledání podle čísla popisného, klíčového slova nebo v mapě historické obce či lokality. Tím je možné si doplnit informace i k popisovaným objektům a osobám zmíněným v tomto vydání Veselého výletu. Více než polovinu energie vkládané do činnosti našeho ústavu spotřebuje práce s fotografiemi. Především digitalizace je časově náročná, zabrala už tisíce hodin. Provádíme ji skenováním ve vysokém rozlišení, focením skleněných i umělohmotných negativů a diapositivů, kvalitním kopírováním. Každý snímek je evidovaný a v případě zachycených osob popsán na pořízené xerokopii. Souboru dokumentů získaného z jednoho zdroje říkáme fond. Většinou je pojmenovaný podle poskytovatele nebo dárce. Jestliže nám snímek nebo celý fond zůstane, mluvíme o získání. Když materiál po zpracování vrátíme majiteli, jedná se o poskytnutí. Vždy máme s poskytovatelem dohodu, že materiál můžeme využívat a zveřejnit. Přednostně zpracováváme fondy, ke kterým můžeme vytvořit celý soubor publikovaných dat. Nejčastěji to jsou krkonošské rody po provedeném genealogickém bádání. Příkladem je téměř kompletně zpracovaný rod Dix nebo rozvětvené části rodů Berger, Braun, Hofer, Kirchner, Kneifel, Missberger, Ruse, Saggasser a další. Z podnikatelských rodů náš historik Jan Ivanov podrobně zpracoval rod Piette s přispěním práce Antonína Tichého. Ke všem jsme měli vstupní informace a hlavně bohaté fondy. Takové jsme našli u starých krkonošských rodů, jejichž někteří příslušníci nebyli po druhé světové válce často jen náhodou vysídlení. Další fondy nám dávají k dispozici žijící pamětníci nebo potomci vysídlených starousedlíků. Cenné jsou fondy od v kraji výrazných rodů, třeba majitelů vrchlabského a maršovského panství Czerninů nebo rodů Pohlů, působících v letech 1875–1945 již po čtyři generace

na Sněžce. Zpracováváme i fondy z let poválečných, které mají také silnou vypovídací hodnotu. Několik ucelených kolekcí jsme zakoupili na burzách a v aukcích bez vazby na původní majitele. V loňském roce jsme vydali volně neprodejnou knihu Fondy dokumentů z Krkonoš, s českým, polským a německým textem. Obrazová publikace na osmnácti příkladech představuje různé druhy fondů i stručný příběh, za jakých okolností jsme dokumenty získali. Větší část nákladu byla určena lidem, kteří nám poskytli nebo věnovali dokumenty a fotografie. Knihu společně s vydaným Historickým adresářem východních Krkonoš dostaly i vybrané knihovny a archivy. Téměř všechny fondy jsou spojené s setkáváním zajímavých lidí a s vyslechnutím jejich životních příběhů. I díky již zpracovaným dokumentům dokážeme identifikovat téměř každé místo a objekt ve východních Krkonoších. Mnohokrát se nám podařilo určit na fotografii zachycené neznámé osoby a tím osvětlit jejich působení třeba před stovkou let. Zpracování rodinných archivů inspiruje jejich poskytovatele, aby se více zajímali o své kořeny, ptali se rodičů a prarodičů, popisovali fotografie. My jim za to s našimi znalostmi, historickými prameny, schopností porozumět starým rukopisům pomáháme v objevování jejich minulosti. Už v několika případech jsme mohli poskytnout zpětně zpracovaný fond, o který majitelé při povodni, požáru nebo nedobrym vztahům v rodině přišli. Plníme tak i funkci záložní databanky.

Zapsaný ústav Paměť Krkonoš má k dispozici několik stovek různě obsáhlých fondů, většina z nich čeká na zpracování a editaci do databáze Archa Krkonoš®. Tempo je závislé i na finančních prostředcích. Velmi si vážíme zapojení donátorů a místní komunity. S příspěvním grantu Evropské unie a donátorů se nám podařilo vybudovat a vybavit Dokumentační centrum Krkonoš s badatelnou, příručním archivem a zázemím pro práci několika odborných pracovníků. Badatelna v Horním Maršově čp. 83 je otevřená i zájemcům o historii vždy dopoledne od pondělí do čtvrtka. Dohodnutá schůzka s upřesněním tématu e-mailem má větší naději na hladký průběh.

www.pametkrkonos.cz

www.archakrkonos.cz



Získáváním a zpracováním fondů z Krkonoš se zabývám od univerzitních studií, tedy více než čtyřicet let. A věřte, je to velké dobrodružství plné překvapení a krásných zážitků. Ten pocit, když poprvé listujete novým fondem a nevíte, co objevíte v další položce, je vzrušující. Stejně osvěžující je spolupráce s týmem mladých lidí, které se podařilo nadchnout pro poslání zachránit paměť Krkonoš.

*Pavel Klimeš,
metodik databáze Archa Krkonoš®*

Fond Kovář Josef: Policejní stanice byla v pronajaté části domu VU1 čp. 230 pekaře a starosty obce Vinzenze Hintnera, 1933.





Fond Czernin Rakousko: Interiér zámku v Maršově, anonym, 1910.



Fond Hiltcher Fritz: Zaniklá luční enkláva Steinerovy boudy, 192X.



Fond Richter Marie: Rodina Bertholda Richtera *1870 z Velké Úpy, 1913.



Fond Sagasser Richard: Svážení dřeva ve Velké Úpě, anonym, 1940.



Fond Kraus Rudolf: Pracovní tábor válečných zajatců na Křižovatce, 194X.



Fond Kábrt Antonín: První použití lanovky ve Smrčí v Malé Úpě, 195X.

Editaci databáze Archa Krkonoš® podporují obce a města kraje pod Sněžkou.



Horní Maršov



Janské Lázně



Malá Úpa



Pec pod Sněžkou



Svoboda nad Úpou

INFORMAČNÍ CENTRUM VESELÝ VÝLET GALERIE – SMĚNÁRNA

v Temném Dole v Horním Maršově, tel.: 499 874 298

v Peci pod Sněžkou, tel.: 499 736 130

e-mail: info@veselyvylet.cz

www.veselyvylet.cz

denně 8.30–17.30 (v hlavní sezóně do 18.00)



Mince nalezené Alešem Říhou (AŘ) a Jaroslavem Nevolem (JN), doplněné z archivu Antonína Missbergera (AMI), Antonína Tichého (ANTI) a Veselého výletu (VV) se vztahují k článku Mince s příběhy na straně 24.



1300, Ag, Václav II., AŘ, Horní Albeřice 2022



1655, Cu, Jan Kazimír, VV, Lvi důl 1982



1689, Ag, Leopold I., JN, Horní Albeřice 2022



1701, Ag, Karel III. Lotrinský, VV, Obří důl 1994



1767, Au, arcibiskup salcburský Zikmund, JN, Maršov III. 2019



1789, Ag, Josef II., VV, hřbitov Maršov 1990



1800, Cu, František I., Velká Úpa 2004



1839, Ag, Ferdinand V., AŘ, Dolní Albeřice 2021



1894, Au, František Josef I., AMI, Maršov III. 1945



1908, Cu, Mikoláš II., VV, Pec 2008



1914, Ag, Wilhelm II., ANTI, Svoboda 1978



1953, Al, ČSR, VV, Sněžka 2004